

URANOS-KÉK

fehértémű mosáshoz a legjobb kékitőszert. Törvényileg védve! Mosó-intézetekben és háztartásban a legkedveltebb kékitő. Olcsó és felmunkáltalan. 1 kis üveg 24 fillér, tiszteri mosáshoz elegendő! 1 nagy üveg 1.60 korona, 1/2 üveg 1 korona. Mindenütt kapható.

Mindenütt kapható. Kizárólagos gyártói: **Hochsinger Testvérek vegyszerei gyára, Budapest, VI., Rózsa-utca 85. sz.**

Nodusin Aranyér-balszam.

Egyedül álló szer, mely operatív vagy égetés nélküli tökéletesen és biztonságosan gyógyítja úgy a vaks, valamint a nyitott aranyéret. Körülzáró kipróbálva. Teljesen ártalmatlan. Elismerőlevelek szerint szárazakat teljesen kigyógyított. Törvényesen védve. Kapható a készítőnél:

Nagy Kálmán, gyógyszerész Nyiregyházán, továbbá Török Józsefnél, Budapest, Király-utca 12 és a többi gyógyszerárakban is. A használati utasítással együtt 4 korona, bérmentes küldéssel postán 5 kor, az összeg előzetes beküldése, vagy utánvétele ellenében. 9885

Magyar királyi szabadalmazott és védjegyzett

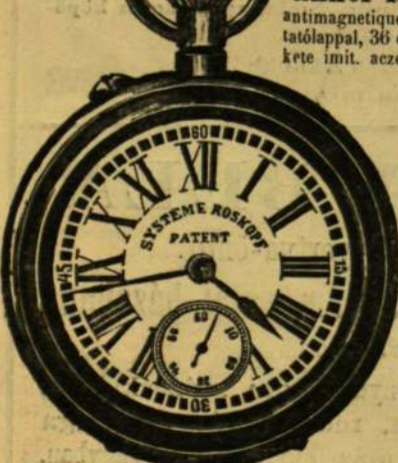
PURGO

a legnagyobb józsa lazán még csecsemőknek is adható, Bendelvé angol, francia, magyar és német egyetemi tanárok által. — Kapható minden gyógyszárban. 9777

Felvilágosításul!

Ezzel nyilvánosan kijelentem, hogy az amerikai anker-Roskopf-órára vonatkozó hirdetések és felmagasztalások csak utáztatok és ily bádorgó rá nélem 1 frt 75 krba kerül. Figyelmeztetem veivómet, hogy nem vagyok elárúsító, hanem óráim, melyeket én hirdetem legelőször, szab. **szómagasztaló-lap-pal és masszív művel bírnak, üvegfedelű tokban vannak és pontosan szabályozva, tehát visszastítható minden, a mi nem az én özégemet és az óráim nevet viseli. Az én valódi amerikai, nikkel**

Alapítattott 1840.

anker-Roskopf-óráim antimagnetique szab. szómagasztaló mutatólappal, 36 órai járással, elegáns fekete imit. acél- vagy nikkel-tokban, pontosan az itt látható ábra szerint, az egyedül óra, mely ellenállóképességével és pontos járásával fogva a legkedveltebb óra, különösen katonasízeknek, vasúthivatalnokoknak, csendőroknak, pénzügyőrök kalauzoknak, gépészeknek és mindazoknak, kiknek erős és megbízható használati órára van szükségük. Ara nikkelezett óralánczsal és tokka együtt 6 kor., 3 évi írásbeli jótállás mellett. 3 drb vételénél csak 5 kor. Meg nem felelt 10 napi próba után is kicserélt vagy a pénzt visszaváltja az egyedül valódi Amerikai órágyár **MAX BOHNEL, órák, Wien, IV., Margarethenstr. 48. Ca. kir. állami hivatalnokok szállítójá.**

csak 5 kor. Meg nem felelt 10 napi próba után is kicserélt vagy a pénzt visszaváltja az egyedül valódi Amerikai órágyár **MAX BOHNEL, órák, Wien, IV., Margarethenstr. 48. Ca. kir. állami hivatalnokok szállítójá.**

MAGYARHON ELSŐ, LEGNAGYOBB ÉS LEGJOBB HIRNEVŰ ÓRAÜZLETE.

Alapítattott 1847.

Rossweller János Szegeden. Ca. és kir. kizárólagosan a remontoir megörökítését.

ÓRAK, ÉKSZEREK 10-ÉVI JÓTÁLLÁSSAL RÉSZLETFIZETÉSRE

Képes árjegyzék bérmentve. Invitások pontosan eszközöltetnek.

Miként lehet szép női termetet elérni.

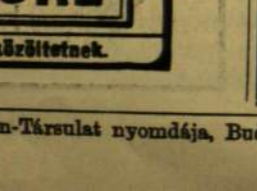

A kebel szépsége a női bájok egyik legelőkelőbbje, melynek adományozásában a természet nem mutatja magát pazarló-nak. Ennélfogva a hölgyek szívesen fogják tudomásul venni, hogy létezik egy oly teljesen ártatlan szer, melylyel a természet szeleld módon kényseríthető, hogy ebben a tekintetben kevésbé fukar legyen. E szer, mely a finom párisi hölgyvilágban már ismeretes, a **Ratié-féle PILULES ORIENTALES** használatából áll, mely pilulák a leghíresebb párisi orvosok által jóknak vannak elismerve és tényleg ama tulajdonsággal bírnak, hogy a női kebelt fejlesztik és újra helyrehozzák, a szöveteket erősítik, a vállak esontudorodásait elsimítják és a kebel idomáinak egyáltalában diszkrét testesség kölcsönöznek. Hatása abban áll, hogy a lipideknek plasztikai anyagokká való alakulását elősegítik, mely utóbbiak a mellőjén megállapodnak. Az egy-

szer elért eredmény rendszerint minden különös ápolás nélkül megmarad.

Ratié-féle Pilules orientales elevevit hatása által azonnali üdöbb lesz az arcbőr, szépe az arczvonások és megújítja a nő egész lényét. E pilulák mindenki beveheti; a fejlődésben levő fiatal lény éppé, mint a teljesen kifejlesztett asszony. Tehát semmi esetre sem lehetnek a legkedveltebb az egészségre ártalmasak. (Törvényesen védve.)

A körülből két hónapig tartó gyógyfolyamat könnyű betartani, a megszokott ételről, legcsekélyebb változtatása nélkül. Ara egy dobozban használati utasítással együtt K 6-45, utánvetel K 6-75. (Széküldés tioktartás mellett.) Mindazon dobozok visszautasítandók, melyeken a gyáros bélyege nincs és melyeken nem áll a következő lakáscím: **J. RATIE, Pharmicien, 5. Passage Verdau, Paris.** Raktár Ausztria-Magyarors. részére: Budapest, **Török József** gyógyszer. Király-u.12.

Hajfestő-fésű.

Egyszerű fésüléssel ósz vagy vörösrőse haját szőke, barna vagy fekete ére festi. Teljesen ártalmatlan! Éveken át használható! Sok ezer darab használatban. Szállítójá **J. Schüller, Wien, II., Kurzbaumgasse 4.**

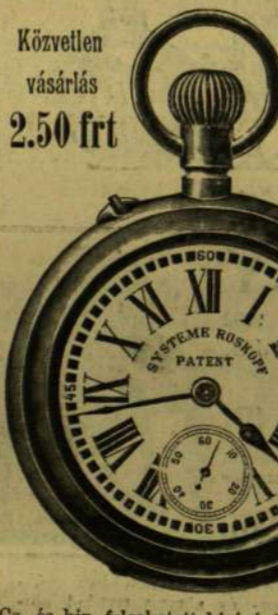
SERRAVALLO

China-bora vassal. Erősítő szer gyengék, vérszegények és lábadozók számára. Eltvágygyorjesztő, idegerősítő, vérjavító szer. 2000-nél több orvosi vélemény. Kitérő iz. **J. Serravallo — Trieste-Barcola.** Kapható a gyógyszerárakban 1/2 literes üvegekben K 2.40 és 1 literes üvegekben K 4.40.

Rozsnyay vasas china bora.

A Rozsnyay-féle vasas china bora egyike a legelterjedtebb és leghatásosabb gyógyszernek. Magyar édesborral készítő, a külföldi készítőmenyekkel nemcsak kiállják a versenyt, hanem azokat felül is mulja. Vérszegényeknek különösen ajánlható. Számos elismerő nyilatkozat. Több kórházban van alkalmazva. **Számos elismerő nyilatkozat.** Több kórházban van alkalmazva. **9413**

FELVILÁGOSÍTÁS.

A sokszorosan ajánlott horgony-remontoir Roskopf-óra nál foglaltsában már évek óta vevőköröm nagy része által, nevezetesen gazdálkodók, hivatalnokok, csendőrség, pénzügyőri- és vasuti alkalmazottak által legnagyobb megelégedéssel vásároltatnak. Valódi amerikai szabadalmazott horgony-remontoir órámat 99. sz. (nagyon ajánlatos szolgálati óra) email mutatóval, finoman csiszolt, légmentesen elzárt tokban, aranyozott mutatókkal, pontosan igazítva, 36 óraig járó és 3 évi jótállással szállítom közvetlen a privát vevőknek:

darabonként	2 frt 50 krért
3 darabot	7
6 darabot	13
10 darabot	22

Nikkel-lánczok hozzá csinos kompaszfűggővel darabonként 30 kr. Széküldés posta utánvétellel vagy a pénz előleges beküldése ellenében. Ha az óra nem tetszik vagy nem jól jár a pénzt visszaváltom. Szállítási költségét senki sem kívánhat. 2404

Konrad János Első órágyár Brűxben-592. sz. (Csehország.)

Cs. és kir. feleskettét bírósági becsú. Csézem ki van tüntetve a cs. kir. osztrák birodalmi sással, arany és ezüst kiállítás érmekkel és több mint 10 ezer az egész világból származó elismerő nyilatkozattal. Csézem mint kivélti cséze és szakmában a legnagyobb és legrégibb és a világ minden részében vannak vevői. Alapítattott 1887. évben. Képes árjegyzék órák, arany- és ezüstárúkról kívánatra ingyen és bérmentve küldetik.

44. SZ. 1903. (50. ÉVFOLYAM.) SZERKESZTŐ NAGY MIKLÓS. FŐMUNKATÁRS MIKSZÁTH KÁLMÁN. BUDAPEST, NOVEMBER 1.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és POLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világkronikával) együtt 12 fillérre — 12 * egységre 24 korona * Csúpnán a VASÁRNAPI UJSÁG 8 * egységre 16 korona * POLITIKAI UJDONSÁGOK (a Világkronikával) 5 * egységre 10 korona * KSHÍRÓI előfizetéseket a postaiag meghatározott világhálón a csatlakod.

FADRUSZ JÁNOS.

1858—1903.

FADRUSZ JÁNOS, az ünnepezt szobrász, a tősgyökeres magyar művész, ki hosszas küzdelem után egyszerre, váratlanul került legjelesebb művészeink sorába, kinek számára minden újabb alkotásánál koszorúk sarjadtak, meghalt október 25-ikén negyvenöt éves korában. A kolozsvári Mátás-szobor, a pozsonyi Mária Terézia-szobor megalkotója nem alkot többet.

Szellemi életünk történetében vezetes jelen-ség, hogy jeleseink között oly sokaknak megszakadt a pályája, midőn még annyit dolgozhattak volna. Mily kevesen vannak, a kik csöndes öreg-séget érve, nyugodt megelégedéssel nézhetnek vissza, mert lelkük kincseit teljességükben értékesíthették s megalkották mindazt, a mit megalkotniuk adatott! S mily sokan vannak, a kiket olyankor ragadott el a halál, a mikor még egyéniségüknek csak egy része, talán nem is a legértékesebb, fej-ződhetett ki műveikben!

Szobrászatunk történetében csaknem vezetesnek látszik a halál beavatkozása. **Izso Miklós** korán halt meg, **Huszár Adolf** is még ifjan ejtette ki kezéből a véset. Egy szépen fejlődő fiatal tehetség, **Köllő Miklós** maga oltotta ki életét; egy első fellépésében már feltűnő kezdő, **Nagy Kálmán**, első szép alkotásának befejezése előtt véletlen bal-eset áldozata lett. És most egy nagy tehetség, **Fadrusz**, fényes pályájának delelő pontján dől ki. Nagy várakozás kísérte művészi pályáján. Elhalmozták megrendelésekkel. Szeretét vette körül mindenütt, a siker járt művei nyomán. Volt nagyszámú tisztelője, sok barátja. Kis családi körében ép oly boldog, mint műtermében, a hol újabb és újabb művészi feladatok serkentették és lelkesítették.

Alig tíz évig tartott munkásságának az a része, mely a nyil-

vánosság előtt folyt le s a kik ismerték hatalmas tettvágyát, tüzes lelkesedését s láták az élet iskolájában megdöbbent, erős testi szervezetét, bizalommal várhatták tőle az eddigieknél is kitérőbb alkotások hosszú sorát. Halála fájdalmas meglepetésként hatott, mert csak kevesen tudták, mily komoly betegség bántotta már hónapok óta s immár gyógyszer-ják a művészek és műértők, a kik a nagyra hivatott művészi egyéniséget tisztelték benne, valamint a nagyközönség, mely előtt **Fadrusz** a legnépszerűbb művészek egyike volt.

Fadrusz János 1858 szeptember 2-ikán született Pozsonyban, mint egyszerű szőlőmíves

szülők öt gyermeke közül a legidősebb. Atyja oly szegény volt, hogy nem bírta taníttatni, elemi iskolai végeztével beadta inasnak egy jóhírű pozsonyi lakatos műhelyébe. **Fadrusz** ki is tanulta a mesterséget s egy szépen munkált kapudiszszal remekelt. Mint műlakatos is igen ügyes volt, különösen finomabb, művészebb dolgok készítésében s ezért mestere, ha efféle megrendelése akadt, mindig ő rá bízta. A mellett rajzolni is tanult s szabad óráiban sokat rajzoltatott. Ebbeli ügyességével jóakarokra tett szert, a kik lehetővé tették, hogy a zay-ugróci fafaragó iskolába menjen. Négy évig dolgozott Zay-Ugrócon; mindenféle dísztagyart faragott fából, de művészebb faragványokat is meglepően készített. Közben besorozták katonának a három évig katonai úszómester volt Prágában. A benne élő művészi ösztön ezt az alkalmat sem hagyta felhasználatlanul: itt kezdte először az emberi teste formáit megfigyelni. Hazatérve Pozsonyba, fafaragásból élt. Művészebb feladatokkal is megpróbálkozott, így többek közt Pozsonyban a Palugyay-család tulajdonában van egy allegorikus faragványa, mely az emberi élet jelképezi s már a kiváló tehetségű művész kezét sejteti.

A pozsonyi műbarátok kezdtek iránta érdeklődni. Az 1883-ban a városban rendezett műkiállításán egy gipsz-domborműve, mely **Ahas-verust** ábrázolta, tetszést keltett s megszerezte **Fadrusznak** **Batka János** városi levéltáros pártfogását. Egyelőre azonban nem sokat lehetett sorsán lendíteni. **Fadrusz** közben meguntta a fafaragást és porcellánfestésre adta magát; egy porcellán-árús cégnek festett csinos, izléses tányérdíszeket, melyeket az 1885-iki kiállításán díjjal tüntettek ki. Mikor aztán a pozsonyi származású, Bécsben élő híres szobrász, **Tilgner Viktor** is figyelmes lett rá, végre jobbra fordult a sorsa, s megerősödött a tehetségébe vetett bizalom.

A pozsonyi első takarékpénztár ösztöndíjával Bécsbe menvén, ta-

FADRUSZ JÁNOS, BAVATALA MŰTERMÉBEN.

Dobosy R. fényképe.

nítványa lett Tilgnernek, később az akadémián Hellmer szobrásznak. Tehetsége gyorsan fejlődött. Hamar elsajátította a szükséges technikai ismereteket s egy-két kisebb művével, melyeket szülővárosában kiállított, teljesen igazolta a hozzá fűzött várakozásokat. Az akadémián is díjat nyert az *amazonok csatáját* ábrázoló rajzával. Ekkor fogott ahoz a művéhez, mely egyszerre kiemelte az ismeretlenség homályából: 1893-ban befejezte *«Krisztus a keresztfán»* című szobrát. Először Pozsonyban állította ki a szobrát, s a közönség tömegesen zarándokolt a fekete posztóval borított kis udvari helyiségbe, a hol ez a kitűnő alkotása látható volt. A sikeren felbuzdult művész Budapestre küldte munkáját a Műcsarnokba, a hol nagy feltűnést keltett s megnyerte az ezer forintos nagydíjat. Egyszerű szép feszület az annyiszor ábrázolt és festett istenemberről. A szenvedés, a megnyugvás és a halál utáni megdicsőülés képe. A művész csak gipszből készítette el, márványhoz még nem volt módja.

Fadrusz ekkor Budapestre költözött, s a vár-bazárban kapott műtermet. Nemsokára becsapághoz méltó munkát is talált. Pozsony városa ugyanis elhatározta, hogy az egykori koronázó domb helyét nagyobb szabású szoborművel jelöli meg. A szobor kivitelével Fadruszt bízták meg. Eredetileg valami, a koronázást jelképező allegoriát vártak tőle, ő azonban kiragadta Pozsony történetéből azt a jelenetet, mely egyrészt a legemlékezetesebbek egyike, másrészt pedig egyesíti magában a hazafiságnak és a lojalitásnak a koronázásban is nyilvánuló eszméjét: a pozsonyi országgyűlés ama nevezetes jelenetét, a mikor a magyar karok és rendek lelkesedése felajánlotta életünket és vérünket a királynőért. Min-

táját elfogadták kivitelre s ő arra határozta magát, hogy a nagy szobrót fehér márványból készíti. 1897-ben készült el műve s nagy ünneppel ünnepelték le a király jelenlétében.

A szobor erőteljes, érdekes felfogással s e mellett művészi egyszerűséggel ábrázolja az alapjátul szolgáló gondolatot. Főalakja Mária Terézia királyné, a ki ifjúsága delén, koronás fővel, méltósággal és női bájjal ül hatalmas lován. Egyik oldalán egy köznemes áll kivont karddal, marczona tekintettel nézve a határ felé. A magyar hazaszeretet jelképe ez az alak, mely mozdulatával is jelzi, hogy kész életet és vért ontani a hazáért. A másik oldalon egy főnemes hódol a királynénak, mint a magyar büszg jelképezője. A szobor leleplezésekor szokatlanul nagy hatást tett, s mindenkit elragadtatta a kivitelében nyilvánuló erővel és összhangzatossággal.

E szoborral csaknem egy időben fogott hozzá Fadrusz a kolozsvári *Mátyás-szobor*hoz, melynek készítésével 1893-ban bízták meg, miután a pályázaton megnyerte az első díjat. E szobrót 1902-ben leleplezték le s a művész sikere ekkor még teljesebb volt. Mátyás király bronzalakját lóháton, egy bástyafokon ábrázolja, a mint kivont kardját ölében nyugtatva, merész tekintettel néz a messzeségbe. Fadrusz inkább a katonát testesítette meg Mátyásában, mint a renaissance-mivelődés pártfogóját, de ezt a felfogást nagy művészettel fejezi ki a bronzalak s teljesen előidézi azt a hatást, a melyre a művész törekedett: a hazafias lelkesítést. Mátyást a szobor melléalakjaiként vezérei veszik körül: Magyar Balázs, Kinizsi Pál, Báthory István, Szapolyai János, valamint jellegzetes, történetileg is hű alak.

Még a Mátyás-szobor előtt, a múlt év szeptem-

berében leleplezték le Fadrusz egy bár kisebb terjedelmű, de szintén kiváló művét: a *Wesselényi-szobrót* Zilahon. Wesselényiben főleg a jobbágyság felszabadításának előharcosát jelenítette meg, a mint magához emeli a hálálkodó, szegény jobbágyot. E szoborral egyidejűleg Zilah városának egy Tuhutum-emléket is készített ajándékkul.

Az *Erzsébet királyné* emlékművére hirdetett két pályázaton szintén részt vett Fadrusz. Első mintáján költői felfogással Szűz Mária és a magyar szentek környezetébe állította a dicső emlékü királynét. A hazafias és poétikus érzéstől áthatott, szép minta sokaknak megnyerte tetszését, a pályabírók azonban nem ítélte neki díjat. A kritika, főleg egy külföldi művész kritikája, ki nem tudott behatolni Fadrusz érzelmvilágába és gondolkozásmódjába, elkedvetlenítette a művészt s ennek az elcsüggedésnek nyomai már meglátszottak a második pályázat mintáján, mely poétikus báj és kifejezés dolgában nem versenyezhet az elsővel.

Ezeken kívül még egy kisebb lovasszobrót is készített Fadrusz: gróf Wenckheim Béla kisbéri lovasszobrót.

Fadrusz hirtelen félbeszakadt pályája jelentékeny nyomokat hagyott maga után a magyar szobrászat fejlődésében. Azok közé a kevesek közé tartozott, a kiknek határozott érzékük van a monumentális felfogás iránt, a kik mély és a nemzet lelkét foglalkoztató eszméket tudnak erőteljesen kifejezni műveikben. Halála alkalmából Beöthy Zsolt az egyetemen tartott előadásában a következő szép szavakkal emlékezett meg róla:

«Fadrusz a valódi magyar érzés igazi és erős tolmácsa volt szobrászművészetünkben. El kell ismernünk, hogy igazi művészeti magaslatra Fadrusz János emelte azt a nagy magyar monumentális művészetet, mely a Kolozsvári testvérek képfaragása óta körülbelül félszáz évig szunnyadt, egészen addig, míg Ferenczy István tapogatózó kísérletei ismét föltámasztották. Ez a magyar monumentális művészet Fadrusz alkotásaiban jelenik meg mint igazi nagy művészet. Épen ezért nem is annyira magának a művésznek, életének tragikumuma az, a mi ebben a gyászban legmélyebben megráz bennünket, hanem a magyar művészet fejlődésének tragikumuma. Ifjan halt el, mint az ő igazi magyar képfaragó elődje: Izsó. Valóban művészi fejlődésünknek ama stádiumaira, melyeket Fadrusz és Izsó képviselnek, bizonyos világot vet, ha arra gondolunk, hogy Izsó, ez a legeredetibb magyar genre-szobrász a magyar népeletnek tősgyökeres, megszólalásig hű és igazi magyar lélektől áthatott ábrázolásaival, másfelől Fadrusz a magyar léleknek egész mélységét feltáró nagy monumentális alkotásaival: költészetünknek két nagy alakjára emlékeztetnek. Petőfinék a szelleme visszahangzik Izsóban, Aranynak a szelleme Fadruszban.»

Ritka jelenség az a nagy megbecsültetés, melyben Fadrusz részesült. Művészi kiválósága mellett szeretetreméltó emberi tulajdonságokkal is bővelkedett. Megvolt benne a szerénység, élénkség és a lelkesedés, s bizonyos naivitás, mely a költői lelkeknek sajátja. Szép tulajdonságaival nyerte meg szülővárosának értelmiségét, mely gyámoltotta tanulását és a hírvéhez jutott művésznek lehetővé tette, hogy a fővárosban műtermet építhessen. Kolozsváron egyetlen tövis nélküli nyújtották neki Mátyás szobrát a koszorút, a város díszpolgárává, az egyetem dísz-doktorává választotta. De arról is tanuságot tesz az ő élete és sikere, hogy a tehetségek nem Minervaként születnek, hanem a nyert adományokat csak tanulás, nagyon gondos tanulás fejleszti és acélozza. A mit a legifjabb korban Petőfi, Munkácsy meg nem szerezhettek, a későbbi időkben lázas igyekezéssel sajátították el. Fadrusz is tanult, folyton tanult, sőt ő, a kinek gyermekkorában a magyar nyelv a nemélt gyevítve jutott ajkára, a magyar tollal szintén tisztességesen tudott bánni. Az irodalom szeretete, ép érzéke megszerezte számára az irodalmi stílt, a műveltség előkelő intelligenciáját. A róvás-írás vitájában irt hirlapi czikkei, polemiai a vitás anyag határozott ismeretét, kritikai élt, jó magyarságát, erős tollú író és széles körben otthonos elmét ismertették meg a művészen.

Most már elhagyottan maradt műtermében még nem régiben járt Kecskemét város kül-

dötsége és megrendelte nála Kossuth és Rákóczi szobrát. Szeged városa tőle várta gróf Tisza Lajos szobrát, a budapesti orvosi egyesület Semmelweis szobrát, Karánsebes a király szobrát. A budapesti lipótvárosi bazilikában Szent László-szobra, Pozsonyban a Petőfi-szobor, Csátádon Lenau szobra az ő vérsője alól került volna ki. Most már mély csend és nagy gyász uralkodik abban a műteremben, a hol Fadrusz készítette szép terveit és a honnan a dicsőség útja már megnyílt előtte.

A GAZDÁTLAN SZOLGA.

Szabad a lélek. Míg a test él,
Korlátlan úr felette
S örök marad, bár elenyészik
A föld porába vetve.

S a test, a lélek hű szolgálja,
Kész mindig a parancsra;
De jaj! ha őt még életében
Gazdája cserbe' hagyja.

Sűrög-forog, tesz-vesz serényen,
Mint azelőtt, naponta.
De fáj, hogy nincs, ki megdicséjre,
Ha jól végezve dolga.

Bús sóhaját utána küldi,
Ki elment más hazába,
Csak vár, csak vár, hogy visszatérjen,
De hajh! hiába várja.

Az én lelkem is cserbe' hagyta
Testem' még életében,
Ott virraszt sírodnál szünetlen,
Fiam, letört reményem.

Testem pedig, az árva szolga,
E bús magányt úgy unja
S gazdáját napról-napra hívja,
Hogy visszatérjen újra.

De hasztalan, mert a hová szállt,
Nem tud megválni onnan...
Én Istenem, de nagy erő van
Egy apró sírhalomban!

Szabados Ede.

MELYIK...?

A büszke, fényes palotában
Mehalt az úr és néma gyász van.

A termet vonják feketébe,
Beragyogja száz gyertya fénye.

Kincsét érő érczkoporsóba
Fektetik végső nyugovóra.

Fedve koszorúk özönével
Viszik hat lovas gyászszekérrel.

A temetőn ős kriptá várja,
Hogy örökre magába zárja.

Szegény koldúst kinn az útfélen
Érte utól a halál épen.

Reátették egy saraglyára
És bevitték a hullaházba.

Két ócska deszkát összeróttak
Nagy sietséggel koporsónak.

És a temető árka mellett
Ádtk neki végső nyughelyet.

Én Istenem! Te tudod, látod:
Melyik alszik edesebb álmot.

G. Diószeghy Mór.

A HÁZASSÁG ISTEN RENDELÉSE.

Deák Ferencz elbeszélése után
írta Vachott Sándorné.

II. (Vége.)

Mindaddig, míg átmelegedett, úti bundájában ült a hölgy a szerény kis pamlag szögletén s első gondja volt laktársát jól szemügyre venni, hogy lássa, kivel van dolga.

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ ALAKJA FADRUSZ ERZSÉBET-SZOBOR PÁLYAMŰVÉN.

Csobánczy Miklós férfikorban állott már; arcvonásai nemesekek, szellemesek valának s régen letéve minden házassági gondolatról, nőkkel szemben lovagias, de teljesen elfogulatlan s biztos modort tőn sajátjává. Sokat járt-kelt, látott életében s nagy műveltségéhez mi sem illhetik vala jobban, mint érdekes személyisége s a könnyűség, mely társalgását vonzóvá, kedvesé tette.

Az ismeretlen hölgy irányában, kiről csak annyit tudott, hogy fiatal özvegy s a neve Somlólyné, ki ezúttal egyik barátját jött a szomszéd meggyéből látogatni s most épen visszaindulóban volt, — oly tökéletesen eltalálta a módot, mely megfelelt a fiatal asszony izlésének, hogy csakhamar annyira jól érzék magukat egymás közelében, mintha évek óta volnának jó barátok.

Alig veté le magáról bundáját Somlólyné, Csobánczynek észre kellett vennie, hogy kedves, érdekes, sőt igen szép asszonynyal hozta egy fődél alá a kedvező véletlen. Nemesek bájos szemei s dús haja voltak feltűnők e hölgynek, nemesek nyílnak karcsú termete volt, szép, de szelíd, nőies lénye s valami le nem írható kellem, mely tekintetéből sugárzott s arczának minden vonásán előmlött, tette őt vonzóvá.

Ennyi külső előny mellett társalgása is szellemes volt, szavai műveltséget, olvasottságot s jó izlést tanusítottak, míg lénye teljesen nőies maradt.

Csobánczy csakhamar feltárta bőrdőnye tartalmát, nem mulasztva el megjegyezni, hogy a csárdásné honn nem léteben egyébként nem segíthetnének magukon; de tejsűrűt a teáboz, mint mondá, adhat a csárdás.

Hol ennyi készlethez ügyes háziasszony van jelen, ott nem nehéz két személyre izletesen feladni az estelit.

Somlólyné azon asszonyok közé tartozott, kik helyes tapintattal feltalálják magukat minden helyzetben. Mintha egész életében a szerény szobácska lakónője lett volna s Csobánczy lakótársnője, oly kedvesen végezte a háziasszonyi tisztet. A fehér terítékű asztalt is önkénytelen rendezé, mielőtt leültek s oly szívélyesen beszélgetett e közben Csobánczyval, mintha háziasszonyi hivatását töltené be, midőn ezt teszi.

Csobánczynek úgy tetszett, mintha soha életében nem izlett volna még esteli úgy, mint ez.

Étkezés után soká társalognak még a legkülönbözőbb tárgyakról, mindaddig, míg a csárdás nehézkese megjelenésével kihozta sodrából a két beszélgetőt.

— Ágyazni jöttem, kérem alásan — szólt, leszedve az ágyterítőket.

— Megálljon, — mondá hirtelen, de kissé elmosolyodva Somlólyné, — hiszen, bár kétfelé oszthatnánk szobánkat.

A csárdás pár perczig bámulva nézett a hölgyre, lassankint azonban mégis csak megérté, hogy van igazság a dologban. De előnyére meg kell vallanunk, hogy alig értette meg Somlólyné kifogását, midőn egyszerre csak homlokát üté magát, mintha valami jó gondolata ébredt volna s nagy lépésekkel indult az ajtó felé.

— Nos, András, hányat ütött az óra? — kérdé Csobánczy, önkénytelenül elmosolyodva a jó ember nagy igyekezetén.

— Hát a szobát akarom ketté választani, nagyságos uram, — viszonzá kisietve.

Csobánczy s Somlóyné mosolyogva s nem kíváncsiság nélkül várták az eredményt.

De nem soká kellett várniok, mert a csárdás csakhamar visszatért, kezében kalapácsal, egy nagy csomó kötéllel s néhány lepedővel nyalábjában, s hozott magával egy marok jó erős és hosszú kampós szöveget is.

— Mi lesz ebből? — kérdék vendégei egy lélekzettel.

— Választófal nagyságtok szolgálatára, — viszonzá fontoskodva a csárdás, miközben hosszú léptekkel elkezdte mérni a szoba két szemközti oldalán levő ágyak közti tért, s ennek épen kellő közepé táján beütötte a falba

III.

Másnap reggel csak akkor kapott engedelmet Csobánczy, a válaszfal határain túllépni, midőn Somlóyné körül minden csinosan és rendben össze volt már rakva s ha őszintén akarunk szólni, meg kell vallanunk, hogy épen nem volt kellemetlen reá nézve azon hirrel lepni meg a fiatal asszonyt, hogy az idő, ha lehetséges, még rútabb, mint tegnap volt s így tovább utazásuk, a mérhetlen sárban, ma is lehetetlen.

Somlóyné alig akart ez állításnak hitelt adni, de kitekintvén az ablakon, maga is csakhamar meggyőződött erről.

Egész nap folytán ismét együtt kelle tehát lenniök, habár Somlóyné, mivel kis kézi élés-

A nap azonban rájuk nézve ismét kellemesen telt el. — Somlóyné részint gazdasszonykodott, részint társalgott s oly szükségessé kezdett válni szelíd közelsége Csobánczyra nézve, s ezé viszont Somlóynéra talán nem kevésbé, — hogy egyikük sem látszott épen különösen megütközni, midőn az idő még negyednapra sem változott.

Őt napig tartott ez így egymásután, hatodnapra azonban kitisztult az ég, a megtört felhők közt keresztül ragyogott a napsugár s a szélről kifújt utak ismét járhatókká lőnek.

Mind Csobánczy, mind Somlóyné oly megindultan szorítottak kezet, hogy egyikök sem képes mai napig sem meghatározni, vajjon a nő szólítá-e föl Csobánczyt látogatásra, vagy ez

MÁTYÁS KIRÁLY ALAKJA A KOLOZSVÁRI MÁTYÁS KIRÁLY-SZOBORON.

WESSELÉNYI MIKLÓS SZOBRA ZILAHON.

FADRUSZ JÁNOS SZOBORMŰVEL.

az egyik szöveget s átellenben a másikat, mire azután jó erősen felkötötte a kötél egyik végét s az átelleni szögére a másikat. S midőn a kötél vonalat húzotta a szoba közepén, a csárdás a kibontogatott lepedőket félig lebocsátva, föltergette rá sorjába, szorosan s lelkiismeretesen egymás mellé.

— Ime, most már mindenküknek külön szobája van, — szólott elégtül mosolyal a kis köpezős emberke, s így tartózkodás nélkül lepihenhetnek nagyságtok.

— Valóban köszönettel tartozunk, — szólott Somlóyné nyájasan — mert néhány órai pihenés, ha csak így rubástól fekszünk is az ágyra, valóban el fog kelni mind a kettőnknek.

Erre egymásnak jó éjt kívánva, valóban le is pihentek mind a ketten; de egymás elöl a különös válaszfal által elrejtve, még soká gondolkodtak a váratlan találkozás és ismerkedés felett.

tárakkal gazdálkodni kelle, a konyhára is kikerült, szemügyre vette a csárdás kamráját is, s annak segélyével igen izletes kis ebédet kerekített szép fehér kezeivel.

A fehér gazdasszonyi kötényke, melyet hamarjában egypár fehér kendőjéből rögtönzött varrótüje segélyével s arczain a tüztől kigyúlt pirosság oly jól illettek szépségéhez, hogy Csobánczynek úgy tetszék, mintha soha életében ennél bájosabb nővel nem találkozott volna.

— Valóságos angyala a háziasságnak, — gondola ismételve, s akarata ellenére fel-fel-sohajtott a házasságellenes férfiú.

Soká fenn beszélgetve, az éjszakát az előbenihez egészen hasonlóan töltötték.

De az idő harmadnapra sem változott; az eső egyre szakadt, a szél egyre bömbölt s utasaink még csak nem is gondolhattak az indulásra.

kért erre tőle engedelmet, — de vége mégis az lett a dolognak, hogy Csobánczy egyszerre érezni kezdé, hogy nagy hiány biz az, ha nincs a szívnek kit szeretnie.

És a mire annyi éven át nem határozhatta el magát, arra néhány nap rábeszélte szívét, vagy inkább szíve beszélte őt reá néhány nap alatt... Csobánczy mint kérő jelent meg Somlóyné házában s mivel nem kapott kosarat, mint előre sejté, ősei hajlékába boldog feleséget vitt magával.

— A házasság csakugyan Isten rendelése, — mondá egykor a szép Anna, Csobánczy forrón szeretett neje. — Mi egymásnak voltunk rendelve, s mert nem találtuk volna fel különben az egymáshoz vezető utat, a viharnak kellett bennünket összehozni egymással.

— De azért a szerelem egyesített, — viszonozta férje — különben nem volnánk oly boldogok.

— Úgy van, — szólott a nő, tiszta szeméit hirtőleg emelve az éghez.

*

Zárszavak.

A kis történet leírása tetszeni látszott Deák Ferencnek, ki előtt feltűnt, hogy kifejezéseit is megtartám s igyekeztem felhasználni. Midőn „Margit” című regényemnek egy diszpeldányát elküldtem nevenapjára, mint hálám jelét e szép történetért, Pusztá-Szent-Lászlóra, a következő levelét vettem, melyet úgy őrzök, mint szent emléket a mult ezen reám nézve jelentékeny mozzanatának. Megilletődve s jósága felett ma is megindulva jegyzem ide:

A FRANCZIA DEMOKRÁCIÁRÓL.

Párisi élményeimből.

I.

Egy angol utazó mar 1839-ben azt írja, hogy a francziáknál az osztálykülönbség nem nagy s jól öltözött emberek egész bizalmasan beszélnek az alsó osztálybeliekkel.

Loubet Emil, a francia köztársaság elnöke a mult év folyamán meglátogatta az orosz czárt, viszonzva ennek Franciaországban tett látogatását. Ez alkalommal egyebek közt fogadta az orosz parasztok küldöttségét, kik ősi szokás szerint kenyeret és sőt nyújtottak át neki. „Moi aussi, je suis le fils d'un paysan” (én is paraszt ember fia vagyok), mondta nekik az

Nincs fejedelem, tehát nincs fejedelmi udvar tisztviselőkkel, nincs uralkodó-család a hercegek és hercegnők külön udvartartásával. Van ugyan a köztársaság elnökének is fényes háztartása fényes palotában, a hol nemesek nagy követeket, hanem fejedelmeket is megfelelő módon lehet fogadni, de ez természetesen nem udvar és legkevésbé sem arisztokrata társaság. Nem tudom, van-e az egész Elysée palota katonai és polgári személyzetében egyetlen nemes ember is.

Hogy a kormány tagjai közt egyetlen egy sinos, azt biztosan tudom. Tizenegy miniszter és a posták államtitkárja — egy sem nemes; és ezek kormányozzák az idő szerint Franciaországot. Ez pedig nem véletlen, hanem szabálynak mondható. Semmi olyan biztosan el

MÁTYÁS KIRÁLY SZOBRA KOLOZSVÁRT.

FADRUSZ JÁNOS SZOBORMŰVE.

Fusztá-Szt.-László, okt. 20. 1860.

Keves Mariskám!

Bocsásson meg e szíves, bizalmas megszólításért, de én levélben nem tudok beszélni, kimértébb hangon beszélni, mint szóval s ha nem nehezett, midőn szóval így neveztem, elláris s talán szívesen veszi azt levélben is.

Nyájas, szívélyes soraira, miket nevenapjára írt s miket én csak tegnapelőtt vettem, majd pár hét múlva szóval válaszolok Pesten s akkor köszönöm meg „Margitot” is, mert szóval sokkal szívélyesebben, melegebben lehet köszönni, mint levélben, most csak annyit: hogy „Margit” nekem szíves, kedves emlék lesz mindenkor s örvendek, ha kis történetemnek még most is oly őszintén örül Kegyed.

Isten áldja legszentebb áldásával!

Igaz barátja:
Deák Ferencz.

elnök. Képzhető, hogy ez a nyilatkozat udvari körökben nagy elképedést okozott. Egy államfő, a mindenható czár vendége és barátja nyíltan hirdeti, hogy egy paraszt fia!

Loubet előde, Faure Félix szintén volt II. Miklós czár vendége. Ő róla, ha maga nem hirdette is, mindenki tudta, hogy mint bírókereskedő fia, timár mesterséget tanult ifjú korában. Loubet esete tehát nem kivételes, sőt ilyen előd után a montlimari ügyvéd — arisztokrata szemmel nézve — talán még emelkedést is jelent.

Azt hisszük, e példák eléggé bizonyítanak a francia demokrácia létezésére mellett. A hol császárok és királyok képviselői, többnyire maguk is százas arisztokraták, egy volt timárlegénynek vagy egy paraszt fiúnak mutatják be megbízó levelüket, ott a születés nem lehet akadály a egyén érvényesülésének, ott a demokrácia élő valóság.

Ha már most ennek alapjait keressük, első sorban természetesen a köztársaságot találjuk.

nem zárja a francziáknál valakinek az útját a hatalomtól, mint az arisztokrata születés. Így van ez Mac-Mahon bukása óta, a mióta t. i. a köztársaság nem a monarchia előkészítője, mint addig volt. E negyedszázad alatt egyik miniszterium a másikat érte, három-négy hónap elég volt egy kabinet lejárására s ha egy évig állott, már hosszú életének mondhatta magát. És a minisztereknek egyre szaporodó számában alig öt-hat viselt nemesi címet. Az a szabály tehát, hogy csak roturier (nem nemes) juthat hatalomra, megtűri a kivételt most is és ezután is, épen ezért szabály csak és nem törvény. Gondolom, azt nem is képzeli senki, hogy törvény tiltana el valakit pusztán születése miatt bizonyos állami funkcióktól. Nem törvény, hanem egészen természetes és egyszerű oka van e helyzetnek: az t. i., hogy a francia nemesség egészen véne nem csatlakozik a hatalmon lévő párthoz, hanem vele ellenzéket képez. Már pedig parlamentáris kormány itt is a többség soraiból alakul. Trouillot kereskedelmi miniszter a mult év folyamán egy

Mátyás király.

Mátyás király. A Mátyás-szobor egyik mellékalkaja. Wenckheim Béla szobra.

FADRUSZ JÁNOS MÜTERMÉBŐL. — Balogh B. fényképe.

beszédében megfenyegette a kormánynak opponáló gazdag *bourgeoisie*-t. Vigyázzon magára, úgymond, mert ha az arisztokrácia példájára ellentétbe helyezi magát a nemzet vágyaival, törekvéseivel, az arisztokrácia sorsára jut, mely igazán és valóban meghalt. Tegyük hozzá e nyilatkozathoz azt, a mit a miniszter nem mondott, hogy tudniillik csak politikai téren érvényes.

A francia köztársaság nem osztogat nemesi címeket; ha megtenné, saját érdeke ellen cselekednék, mert biztosra vehető, hogy az új nemesség a régihez csatlakozva a köztársaság ellenfeleinek számát szaporitná. A meglevő nemesi címek azonban az állam által hivatalosan (pl. anyakönyvekben) elismerteknek. E tekintetben csak némi megszorítás van, pl. a hadseregben hivatalosan csak tábornokoknak szabad arisztokrata címet (vicomte, comte, marquis, duc, stb.) használni, de a nemesi particulához (de) az alsóbb rangúaknak is joguk van. Ez idő szerint, már jó egy pár hónap óta, be van nyújtva a képviselőházban egy törvényjavaslat az összes nemesi címek eltörléséről; hogy mi lesz a sorsa, azt persze nem tudhatjuk, csak azt látjuk, hogy a kormány nem siet újabb vihart idézni fel napirendre tűzésével.

Természetes, hogy a mai francia nemesség nagyon különböző elemekből alakult. A forradalom alatt a nemesi címeket eltörlték, a császárság új nemességet alkotott, a *restauration* visszaállítja és megerősíti a régi és új címeket, 1848-ban ismét eltörlik, 1852-ben ismét visszaállítják. Vannak, a kik pénzért vettek külföldi nemesi címet, vannak, a kik a pápától kaptak. *Loubat* herceg, ismert-irgalmi maecenas minden cím nélkül született, nem is Franciaországban, hanem New-Yorkban; a pápától kapott előbb grófi, 1893-ban hercegi címet s ma épen olyan francia herceg — legalább a be nem avatottak előtt, — mint akár egy *Rohan*.

Valószínűleg legnagyobb az *önmemesek* száma, a kik egyszerűen kinevezik magukat nemesnek vagy grófnak. Renan azt mondja, hogy Franciaországban a nemesség ma meglehetősen jelentéktelen dolog, s a címek három-

negyed része bitorolt. Mondani se kell, hogy ez nem statisztika, a mit szó szerint kell venni, hanem csak azt akarja mondani, hogy igen kevés a hiteles cím. Minthogy az állam nem akadályozza ezt az önmemesítést, az most is szaporodik. Lássunk erre is egy példát. *Francis de Croisset* nevet visel egy ifjú drámaíró; még nincs két éve, hogy első darabját előadták Párisban s akkor minden lapban olvasható volt, hogy a szerző egy *Wiener* nevű belga ifjú. Tehát se nem *de*, se nem *Croisset* s annyira nem francia nemes, hogy nem is francia. Ő azonban tovább viseli a fölvetett nevet s ha bejut az irodalomtörténetbe, e néven jut be.

Ez az önmemesítés már elég régi szokás lehet, legalább Molière egyik darabjában gúnyosan említik, hogy egy paraszt körüljárkolta a földjét s attól kezdve *monsieur del Isle* (nemes Szigethy úr) nevet viselt.

A monarchiák képviselői, nagykövetei rendszeren kisebb-nagyobb címmel bíró urak Párisban is. A francia köztársaság is mind az újabb ideig elég tekintélyes helyet juttatott diplomatiájában a nemességnek, ma azonban Londonban, Madridban, Szent-Pétervárott, Berlinben, stb. tehát igen arisztokratikus helyeken *roturier* képviseli hazáját s a bécsi udvar is a mostani marquis úr előtt *Lozé* úrban tisztelte a köztársaság nagykövetét.

A francia demokrácia másik alapja a *suffrage universel* (általános választói jog), a mi nem tisztán köztársasági, mert fennáll például a németországi birodalmi választásoknál is. De hogy demokratikus intézmény, épen az arisztokratikus monarchia példája is bizonyítja, mert ez juttat be a Reichstagba nagyobb számmal olyan elemeket, a melyek e nélkül hiába kopogtatnának ajtaján, — értem a munkásokat. Németországban a választói jog a 25-ik, Franciaországban a 21-ik évvel kezdődik; a mely évben sorozás alá kerül az ifjú, legfőbb polgárjogának is birtokába lép. Ettől kezdve aztán választó mindenki, a szolga, a ki cipőnket tisztítja, a hordár, a ki rendelkezést lesi, a pinceszér, a ki kiszolgál, a béres és kanász a legkisebb faluban, a deák az egyetemen, sőt ha gimnáziumban éri a 21-ik

év, akkor is. Az összes választások egy nap történnek s e napon 12—13 millió francia polgár 38 millió lakos közül jogosítva van az urnához lépni, titkos szavazatát beadni s ilyen módon megszabni hazája politikájának irányát. A választás napja mindig vasárnap, hogy lehetőleg senki se legyen akadályozva polgári joga gyakorlásában s ha ez nem elég, gondoskodnak erről másképen is, például a Louvre-t, mely vasárnap nyitva van, ez alkalommal bezárják bizonyos időre, hogy az egész szolgaszemélyzet elmehessen szavazni.

Nyilvánvaló, hogy a választók többségének módja volna saját képre formálni képviselőt, pl. földművelő kerületekből földműveseket küldhetnek a kamarába. Ez azonban nem történik, sőt tudtommal ez idő szerint egyetlen paraszt képviselő sincs, szenátor még kevésbé. Ipari munkás azonban van sok. Párisból is a timárok városrészét egy timáregény képviseli. Hogy aztán a megválasztott törvényhozó milyen pályát fut meg, az már személyi, nem elvi kérdés. *Faure* Félix, az egykori timáregény, miniszterből lett a köztársaság elnöke, *Mesureur* fiatal korában ipari rajzoló volt — félig művész, félig munkás — és 1895-ben kereskedelmi miniszter lett. Hogy valaki minisztersége után előbbi foglalkozásához visszatérjen, annak természetesen nincs akadály. *Millerand*, *Waldeck-Rousseau*, *Poincaré*, stb. ma épen úgy gyakorló ügyvédek, mint miniszterségük előtt, épen úgy tárgyalnak a bíróságok előtt, mint bármelyik kollégájuk. *Szigetvári Iván*.

DEÁK FERENCZ ÉS A FRANCZIA SZABADELVÜEK.

Midőn a második császárság 1869-ben utóljára hívta össze a választókat, a szabadelvűpárt egyik legkitűnőbb tagja *Ollivier* Emil, ki 1870-ben a január 2-ikán kinevezett szabadelvű miniszterium elnöke lett s ki ma az «Académie française» egyik legbefolyásosabb tagja, választóihoz intézett beszédében — az összejövetelnek színhelye a párisi Chatelet színház volt, — kijelentette, hogy előtte a

magyar Deák Ferencz példája lobog s hogy a mint ez kibékítette a Habsburgokat a magyar nemzettel, ő is úgy akarja kiegyenlíteni a III. Napoleon és a francia nép között az 1852-iki államcsíny miatt fennálló ellentéteket. A beszéd folyamán Deákot Washingtonhoz is hasonlította s róla a legészintébb bámulat hangján emlékezett meg.

Kevéssele e nyilatkozat után alkalmam volt *Ollivier* felkeresni, miután *Liszt* Ferencz még 1866-ban bemutatott neki, ki első, ekkor már nem élő neje után apósa volt. Beszélgetésünk közben természetesen nem felejtettem el neki, mint magyar ember, köszönetet mondani Deák Ferenczre illető szép beszédjéért. Megkérdezte, hogy ismerem-e őt? Azt kellett felelnem, hogy nemcsak ismerem s hallottam leghíresebb beszédeit, hanem távolról rokonom is s hogy ha érdekelné *Ollivier* urat, meg is szerezhetném neki arcképét. Ajánlatom nagy örömet szerzett. Deáknak elmondtam az esetet és kértem őt, küldenie meg az arcképét sajátkezű névalírással.

Rövid idő múlva a következő sorokkal tisztelt meg a «haza bölcse»:

Pesten, augusztus 7-én, 1869.

Kedves Öcsém!

Küldöm az arcképet, melyre sajátkezűleg írtam fel nevemet.

Hozzád küldöm azt, mert tőled jött a felszólítás, te ígérted annak megszerzését, szavadat tehát be kell váltanod.

Te úgy fogod intézni a dolgot: hogy illem és gyengédség meg ne sértessenek s elkerültsék különösen még színe is minden politikai tüntetésnek, a mit úgy hiszem, *Ollivier* Emil, a határozott jellemű férfiú, épen úgy nem szeret, mint én nem szeretek.

Rendkívüli becsű előttem *Ollivier* Emil kedvező véleménye. Túláságosan nagy skálát használt ugyan, midőn engem oly nagy férfakkal tett párhuzamba, kik mellett én tehetségem hiányának érzetében eltörpülök, — de figyelmeztetve a római költőnek azon szavaira: hogy «licet exemplis in parvo grandibus uti» (nagyszabású példákat is szabad alkalmazni kis dolgokra vonatkozólag), a nagy skála mellett is csak a magvát tekintem a dolognak s ez az ő kedvező véleménye rólam, mi engem épen azért, mert tőle, a jeles, kitűnő férfitől származik, valóban büszkévé tesz. Figyelemmel kísérik mi is az ő pályáját s ezért ő kitűnő tiszteletünk tárgya.*

Csak most jöttem faluról s leveledet csak ma kaptam, ámbar az már tegnapelőtt Pestre érkezett; válaszom tehát e miatt egy napig késétt. Isten veled Kedves Öcsém!

Szeretők rokonod s barátod
Deák Ferencz.

A levélhez volt csatolva Deák ismert fényképe saját kezű aláírásával. Én a képet hűségesen adtam *Ollivier*nek, ki azt nagy örömmel vette s dolgozó szobájában fel is akasztotta. Ekkortájt lépett házassági frigyre második nevével s a rohamosan fejlődő események figyelmét egészen másfelé terelték. Az arcképről azonban beszélnie kellett másoknak is, mert kevéssele rá egyik barátja, *Richard* Móríc, a szépművészetek későbbi minisztere arra kért fel, hogy szerezném meg neki is Deák arcképét. Ezt annál könnyebben megtehettem ekkor, mert ez időben tértem vissza Magyarországra, boldogult atyám látogatására. Így aztán e második képet az «örög úr»-tól személyesen kérhettem el. 1870 január utolsó napjaiban jártam nála s miután előadtam neki látogatásom okát, szólanál intett, hogy kész azt teljesíteni. A sok tisztelő távozását bevárva, tizenegy óra felé magunk maradtunk. Második szobájába vezetett, ahol előttem írta alá nevét az asztal fölőljából kivett fényképre.

Ezután megengedte, hogy leiskeríthetem egylovas kocsija ajtajáig. Itt elbúcsúztunk örökre, mert én a francia-német háború alatt itthon voltam ugyan, de nem igen szerettem magamat mutatni, annál is inkább, mert ismert francia összeköttetésem folytán még azt is hihették volna rólam, hogy látogatásaim politikai célulak.

* Ma már legelkeseredettebb ellenei is beismerik, hogy a francia-német háború megüzenésére nézve őt felelősség nem terhelte.

KRISZTUS SÍRBÁTÉTELE. — Jantyk Mátvás vázlata.

Boldogult atyám úgy tudta, hogy a Berthákkal Deák nagyanyai ágon volt rokonságban. Minden esetre már a huszas években belső barátságban volt vele, mert midőn Pozsonyban a harminczadiki diétán járt, ott Deákról Kőleseynek a legnagyobb lelkesedéssel beszélt s Kőleseyt Deákhöz el is vitte, a mi máskülönbön aligha történhetett volna meg, miután Kőlesey Deáknál idősebb volt.

Bertha Sándor.

KÉTEZER ÉVES SÍROK KÖZT.

Midőn kigyuladnak a mecsek a temetők sárguló harasztjai közt, mikor emlékeztetben újra fölálalják az élők azokat, a kiket elszakított tőlük a halál, — ez a szomorú és magasztos ünnep, melyet a sírok csendes lakóinak szentel az élők szíve, bánatos merengésre hangol minden érző lelket. Mennyivel erősebb és mélyebb még ez az érzelem oly helyen, a hol létűnt nemzedékek egész sora fölött tapodnak lábaink, a hol minden lépésünk bemohosodott hantokon visz keresztül. E tekintetben *Róma* az igazi halottak városa, a nagy történelmi temető, melynek minden kövére az elmúlás sötét intelmé van fölírva.

Mommsen, a római régiségek nagyrédmű kutatója, továbbá *Rossi* s mások igen részletes kutatás, tanulmányozás tárgyává tették az ó-kor temetkezési egyesületeit, melyek a császárság idejében nagy elterjedésnek örvendtek s czéljuk volt tagjaik tisztességes eltemetetéséről gondoskodni. Hála a nagy régiségtudósok szorgalmának s tanulmányainak, ma már ismerjük ezek szervezőt, szabályait. De nemcsak efféle társaságok építettek magoknak ilyen — *columbariumok*-nak nevezett — temetkezési helyeket, hanem gyakran egyes nagy családok is, szolgálk és szabadosok számára.

Minden ilyen temetkezési társaság bizonyos számú *decurio*-ra oszlott, ugyanannyi *curatorok* vezetése alatt. Azonkivül voltak a *curatorok*, kik gondot viseltek a társaság ügyeire, a sírbolt építésére, jókarban tartására, csinosítására, végre a tagok közül választott *questorok*, a kik a közös pénztárt kezelték.

Ha a columbarium felépült a tagok összerakott pénzéből, akkor kiosztották maguk közt a helyeket. Megjegyzendő, hogy asszonyok ép úgy részt vehettek a közös alapításban, valamint tisztviselés is viselhetek.

Hogy pedig valóban szövetkezeti temetőhelyek ezek, mutatja nemcsak a porladó halottak különböző társadalmi állása, a rabzolagktól a szabadon születettekig, — de mutatja az örök nyugvóhelyek folytonos cseréberéje is, az élénk

forgalom, melyben a sírok adás-vétel útján kézzől-kézre szálltak. Mindezekről teljes képet nyújtanak a feliratok.

Az egyik columbarium Augustus háznépét fogadta magába. Itt van a többek közt eltemetve az *Apollo*-templom és a *Porticus* két könyvtára, orvosok, zenészek, stb. Elmerengve állunk meg bizonyos *Julia Jucunda* sírhelye előtt, a kiről azt olvassuk, hogy *Germanicus* két gyermekének Drususnak és *Drusillának* dajkája volt. Ugyancsak itt nyugszik a két császári gyermek anyjának, *Agrippinának* egykori szabásznoje is. Bizonyos *Julia Grotis* — «egy jóságos hölgy» — sírverséből azt olvassuk ki: mennyire elégedett, hogy nem visz magával az világba semmi fájdalmat, hogy kiérdemelte férje és patronusa szeretetét s boldog, hogy megelőzte őket a halálban.

Más hangulat nyilatkozik meg *Cloridio Aetheris* sírversében, a ki esdekel, hogy meg ne sértsék az ő halotti isteneit, *Maneseit!* «Tiszteljétek — úgymond — szellemeimet, akkor ők is tisztelni fognak titeket».

Odébb egy felirat arról tájékoztat, hogy Rómában a koszorúkészítőknél is külön temetkezési helyök volt. «*Sociorium coronario(rum)*» feliratot visel ez a hely s fölfevéseinkben megerősít az a tény, hogy más sírkövek is maradtak ránk, melyekben koszorút áruoló gyermek vagy szárnyas génisz alakja látható. A koszorú árusok czéhéről is emlékeznek e források, mint a kiknek feladatuk volt ünnepélyes alkalmaknál a ház- és magánépületeket virágfüzerekkel díszíteni fel.

A *symphonikusok* — zenészek — czéhe is külön helyen huzódik meg a kétezer éves temetőben s feliratuk hivatkozik egy eddig ismeretlen «*lex Julia de collegiis*» című törvényre, melynek alapján a senátus külön határozattal megengedte nekik, hogy tanácskozássra gyűljenek össze a nyilvános játékok ügyében.

A *Tiberius* korabeli temetkezések közül különös figyelmet érdemel *Muscius Scurramus* neve, a ki a lyoni tartomány gall kincstárának volt adószedője s Rómában halt meg. Hozzá tartozói közül fel van sorolva tulajdonságaikkal együtt két pénztáros, két kezelőtiszt, két szolga, egy orvos, egy szakács stb.

De talán a legmeghatóbb sírvers egy *Callista* nevű (görögül «legszebb») felszabadult leányé, a ki zsenge ifjúságában tört le a halál s a ki így tudósítja életéről, kora haláláról a késő utódot:

«Nevem *Cornelia Callista* volt, a mit igazoltam szépségemmel. Tizenöt éves lettem volna, ha még egy évet éltem volna. Gazdám-tól kedvelve, szüleimtől szeretve, a hetedik nap

volt az utolsó nekem szenvedőnek. Nem érdemtelmem bizonyára meg, hogy oly korán haljak». Ezredévek vihara tombolt át már a mulandóság békés pihenő helyei fölött, de nem rázta fel csöndjéből a halál szentélyeit, melyekbe annyi vívódás, annyi álom, remény és csalódás tért meg örök nyugalomra.

JANTYIK MÁTYÁS VÁZLATAI.

A korán elhunyt művész számos vázlatot hagyott hátra, melyek mindanyai bizonyítékai kiváló tehetségének. Legközelebb bemutattunk már néhányat e vázlatok közül, melyekhez most még kettőt csatolunk: a *Krisztus sirbátételét* és a *Párba után*.

Megkapó kép az első, még vallásos vonatkozása nélkül is az volna. A kopár szikla alján tántorgó sárbólta épen viszik be a keresztfáról levett Megváltó élettelen testét, melyre még a jelen levő két mogorva fegyveres is meghatva

PÁRBAJ UTÁN. — Jantyk Mátyás festménye.

tekint. Kissé távolabb egy sudár ciprusfa alatt áll Mária, a kit János apostol igyekszik vigasztalni, — és a síró Magdolna. Máriának arcát nem látjuk, de kezének mozdulata, melyet a sír felé terjeszt, kifejezi a mélységes anyai fájdalmat.

A *«Párba után»* komor bangulatu kép. Az egyik vívó a földön elterülve fekszik, az orvosok lázasan bontják ki ruháját, hogy megvizsgálják sebeit, mely úgy látszik halálos. A győztes ellenfél lecsüggesztett fővel tekint áldozata felé, mellette összefont karokkal, gondolkodásba merülve áll az egyik segéd, míg a másik int a távolban álló kocsioknak. Immár jöhetnek, elég van téve a becsületnek.

A MAGYAR ZENE ELMÉLETE.*

Dr. Molnár Géza könyve.*

«Régebben, mikor a magyar nemzeti génusz meg a maga öserejében nyilvánult zenénkkel szemben is: minden elméletet pótolta a hamisítatlan nemzeti

* A közoktatásiügyi miniszterium támogatásával kiadta a Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság. Mery Béla bizománya; ára 5 korona.

érzék és ösztön». Ennek a régi jó világnak letűntét panaszolta a magyar zenészlírág Nestora: id. Ábrányi Kornél, mikor (épen most tíz éve) másodszer kiadta *«A magyar zene sajátosságai»* című könyvét. A kivesző, eltompuló magyar zenei érzéket akarta pótolni, helyreállítani a tudás útján; a magyar zene nemzeti mivoltát vizsgálva, a kozmopolita zenétől való eltéréseinek jeleit, sajátzerű menetét rendszerbe iparkodott foglalni. Mégis, a ki komolyan foglalkozott ezzel a kérdéssel, azt ép úgy nem elégtették ki az Ábrányi fejtegetései, mint a Bartalusú. Sztankó Béla és Zoltay Mátyás tanításai, Hofecker Imre értékes könyvei stb. csak kevesek előtt ismeretesek. Most ezeknél behatód, nagyobb terjedelmű munka jelent meg, melyben dr. Molnár Géza, a zeneakadémia tanára, jeles zenei író, olyan részletességgel s olyan tudományos rendszerességgel fejtegeti tárgyát, mint elődei közül egyik sem. A míg azok többnyire általános esztétizálásba, bölcselekedésbe veszték s a zenetanulót, jobbára még

kinesét a nemzeti rhythmusra támaszkodva, de az idegenből vett szabadabb összhangszerkesztés segítségével gazdagítani; mégis egyikünk sem beszélt olyan meggyőzően, mint most Molnár Géza, a ki zenénknek gyökereit kutatja; családfáját leszármaztatja s a fejlődés eddigi útjából megjósolja, hogy a magyar zene mely tünetekből kiindulva, mely föltételek mellett juthat el természetes gyarapodásához.

Ezt az irányítást eddigi csekély számú zenei íróink nem adhatták meg. Molnár Géza, a ki Németországban szerzett zenedoktori oklevelével Káldy Gyula utódává lett: országos zeneakadémiánkon a magyar zene elméletének és történetének tanszékét foglalta el s a közmondásos német alaposággal olyan könyvet írt, mely a magyar zene művészi becsét és még hosszú életerejét fényesen bebizonyítja. Molnár Géza nem érte be zeneköltésünk legszebb virágainak édes illatával; ő izekre tépte szirmukat, mikroszkopikus vizsgálat alá vett minden szálát: a dalla-

mindig arra a magyaros jó érzékre utalták, a melynek kihaltát Ábrányi már egy évtizeddel ezelőtt fájalta. Molnár Géza a manap általánosan elterjedt természettudományi módszer hive; azt nézi, hogy a magyarstíliu zeneművek miféle alkotórészekből vannak fölépítve s akár ezek az alkotó elemek, akár pedig egybeállításuk módja, miben különböznek mindattól, a mit a nem-magyar zenében találhatni. Erre elődei nem gondoltak: az egyes dallamhangok egymásra következését, az összhangok egymásutánjának, egymásba olvadásának módját, az énekelt szöveg irányító szerepét (a szó- és a mondat-hangsúly jellemző voltát) nem kutatták. Egyedül Szélfy Gusztáv vizsgálta 30 évvel ezelőtt kiadott művében, hogy a magyar dallamok tovahaladása a hangmagasságnak milyen fokain, milyen arányában szokott történni; de mindig csak egy-egy ütemet véve szemügyre, egyoldalúsága miatt nem juthatott eredményre; Hofecker kimutatta, hogy a magyar népdalban az Ábrányi által tagadott háromtagúság igen sok esetben mégis megvan; a jelen sorok írója pedig 12 év óta több ízben elmondta zenei folyóiratokban is, napilapokban is véleményét, hogy mikép kellene a magyar zene dallam-

mok minden egyes hangjának magasságát, hangsúlyját, ütembeli helyét, a kellő összhangok alkatát s azoknak egymással való összekötését; még a szünetek szerepét is; azután a magyar zeneműveket nemcsak egymáshoz hasonlítottá — régiségük szempontjából is, — hanem a reánk hatással volt külföldi zenei irányok termékeivel is egybevetette. Csakis így juthatott arra az eredményre, hogy legtöbbet az egyházi zenének s azután a Bach Sebestyén és Händel-korabeli világi zenének köszönhetünk; s csak messzeágazó, gondos tanulmányai érlelték meg azt a meggyőződését, hogy a magyar faj, a hol átvett is valamit az idegen zene elemiből: csak a neki megfelelő, a magyar szellemmel rokon jelenséget fogadta magához. Molnárnak *«A faji elem a művészetben»* című 20 lapnyit bevezető értekezését nagyon érdekesnek, gyümölcsözőnek tartom azok számára is, a kik a terjedelmes műnek tisztán zenei fejtegetéseibe nem akarnak vagy nem tudnak mélyedni.

Ilyen komoly, tudományos mű büszkeségünk lehet, mert szigorúan tudományos módszerrel egyszerűsített magas szellemi munkásságunk, haladottságunk fokmérője. Kereszty István.

Dr. VÁLYI JÁNOS, EPERJESI GÖRÖG SZERTARTÁSÚ KATOLIKUS PÜSPÖK.

Az eperjesi görög katolikus egyházmegye október 27-én fényesen ünnepelte kiváló püspökét székkfogalásának huszadik évfordulóját alkalmasból. Dr. Vályi János püspöki kormányzatát a mély vallásosság, rendíthetetlen hazaszeretet, főpásztori erély s ritka jótékonyosság jellemzik. Százazrekre rúg az az összeg, melyet aránylag szerény jövedelméből megtakarítván, egyházmegyéjének kulturális és egyéb közszolgáira, valamint a szűkölködők gyámolítására áldozott.

Különösen azonban ama főpásztori tényei fordítják felé a figyelmet, melyekkel a görög szertartású katolikus magyaroknak a magyar nyelvű liturgiára vonatkozó kérelmét nagy eréllyel vette kezébe. Ismeretes, hogy mikor az 1896. évi pápai tilalom után a magyarok hívek szervezkedtek és országos bizottságot alakítottak, Róma hajlandóan nyilatkozott ugyan elfogadni a hívek folyamódását, de határozottan megtiltotta, hogy a püspökök együtt menjenek a zarándokló hívekkel. Bátorság kellett tehát ahhoz, hogy ily körülmények között valamelyik püspök élére álljon a zarándoklatnak s Vályi könnyen kitérhetett volna ez elől azzal is, hogy a görög katolikus magyarság zöme nem az ő egyházmegyéjében lakik. De ezt nem tette, sőt Rómában a hatalmas Rampolla államtitkárral szemben, a pápától kieszközölte az engedélyt, hogy szószólója lehessen a magyar görög-katolikusok jogos kérelmének. S az eperjesi egyházmegye tulnyomó részében szlavajkú hívői nemcsak, hogy rosz néven nem vették Vályinak a magyar liturgia érdekében kifejtett buzgó működését, de azóta őt még fokozottabb szeretettel és tisztelettel környezik.

Dr. Vályi János 1837. szept. 22-én a szabolcsmegyei Ó-Vencsellő községben született, hol atya lelkész volt. Középsiskolai tanulmányait Debreczenben, Ungváron és Nagyváradon elvégezvén, a munkács-egyházmegyei növendékpapok sorába lépett s miután theologiai tanulmányait Ungvárt befejezte, Bécsben a Szent Agostonról nevezett papnevelő intézetben a hitudományi tudorságot is megszerzte. Pappá 1865 okt. hó 26-án szentelték s pályáját mint segédlelkész Sátoralja-Újhelyen kezdte meg. Itteni három havi működés után az ungvári szeminárium tanulmányi felügyelője lett, a rá következő évben pedig a történelem és egyházjog tanárává nevezetett ki, mely minőségében 1878-ig tanított. Ez idő alatt több egyházi kitüntetés érte. Eperjesi püspökké 1882. évi október hó 11-ikén nevezte ki a király s a következő év tavaszán Pásztyélyi János akkori munkács püspök Ungváron püspökké szentelte. Püspöki székrét ugyanazon év júliusában foglalta el. 1896-ban az ezredévi ünnepek alkalmából a király a Lipót-rend középkeresztjével tüntette ki, a folyó évben pedig kiváló érdemei elismerésül valóságos belső titkos tanácsossá nevezte ki.

Husz évi püspöki működésével nemcsak egyházmegyéjének felvirágztatására tett rendkívül sokat, hanem megnyerte a magyar társadalom osztatlan tiszteletét is.

Különös bensőséggel ünnepelték az évfordulót a görög szertartású katolikus magyarok, kik Hajdu-, Szabolcs-, Szatmár- és Zemplénmegyék-ből, továbbá a Budapestben, Kolozsvárt és az or-

szág egyéb helyein szétszórva élő magyar ajkú hívők képviselőiből szervezett küldöttség útján, melynek vezetője Szabó Jenő főrendiházi tag országos bizottsági elnök, — a jubiláló főpápnak díszes pástorbotot ajánlottak föl.

A pástorbot koronájának egyik oldalán Szent Miklós görög püspök képe látható, melynek vezetője Szabó Jenő főrendiházi tag országos bizottsági elnök, — a jubiláló főpápnak díszes pástorbotot ajánlottak föl.

A pástorbot koronájának egyik oldalán Szent Miklós görög püspök képe látható, melynek vezetője Szabó Jenő főrendiházi tag országos bizottsági elnök, — a jubiláló főpápnak díszes pástorbotot ajánlottak föl.

A pástorbot koronájának egyik oldalán Szent Miklós görög püspök képe látható, melynek vezetője Szabó Jenő főrendiházi tag országos bizottsági elnök, — a jubiláló főpápnak díszes pástorbotot ajánlottak föl.

A pástorbot koronájának egyik oldalán Szent Miklós görög püspök képe látható, melynek vezetője Szabó Jenő főrendiházi tag országos bizottsági elnök, — a jubiláló főpápnak díszes pástorbotot ajánlottak föl.

VÁLYI JÁNOS EPERJESI GÖRÖG KATH. PÜSPÖK.

lete és üdve megóvására elodázhatatlannak is. Biztosította a küldöttséget arról, hogy sem kötelességérzete, sem törekvése nem fog hiányozni, hogy az úgy a római szentszéknel törvényes módon, örvendetes sikerrel elintéztessék.

FADRUSZ HALÁLA.

A budai Krisztinaváros kies vidékén minden fővárosi ismeri azt a szokatlan alaku kupolás nagy épületet, mely a Naphegy dombos oldaláról messzire el látszik, a napfénytől csillogó üvegoldalával. Ez volt Fadrusz műterme. Itt élt és dolgozott. A csöndes városrészen kevesen ismerték az erős termetű férfit, a ki ha levette kalapját, hatalmas boltozatú homlokával, gesztenyeszínű dús hajjal borított szép fejével azonnal feltűnt. A műtermet azonban jól ismerték, tudták rendeltetését és érdemeit a lakójának. Október 26-án nagy fekete zászlót tüntek ki a kupolás épületről.

Fadrusz október 25-én este hetedfél órakor halt meg. A művész a tavasszal, áprilisban kezdett betegkedni, alkalmassint meghülés következett. Még gyöngélkedve is dolgozott, de júniusban már sokszor ágyban kellett pi-

hennie. A nyáron fölment Stoósz fürdőbe, jó levegőre, hidegvíz kurára. De jobbulást nem talált. Mikor visszatért, tüdőgyulladását kapott, ehhez mellhártyagyulladás. Féltek a tüdőbajtól és ez be is következett. Veszélyes betegségről szeptemberben terjedtek el az első hírek. Gyöngédség vette körül betegágyát. Neje, Derék Anna, Derék volt kuriai bíró leánya, (maga is szép képességű szobrász), mivel Fadrusz nyolcz évig élt boldogan, továbbá öreg özvegy anyja, Fadrusz Jánosné nagy szeretettel ápolták. A vastermesztető ember egészsége azonban gyorsan fogyott. Az orvosok október 23-án már aggasztónak találták állapotát. De ekkor még elbeszélgetett övével. Október 25-én már sokkal rosszabb lett, sokat szenvedett s déltájít ágyában felülve így sohajtott föl: «Bár csak már meghalnék.» Bágyadtan fektült vissza ágyába, elaludt, aztán megkezdődött a haldozás. A gyorsan előhívott orvos már nem bírta eszméltre hozni s a beteg művész esti hetedfél órakor megszűnt élni.

A művész holtteste egyelőre a hálószobában, a halottas ágyon maradt spanyolfallal körülvéve. A szoba teli van művész alkotással. Ott díszlik a művésznék László Fülöpöt festett arcképe; az ágy fölött Stóhr Ernő bécsi festőnek emléklül adott s Krisztus sirbátételét ábrázoló képe. Az éjjeli szekrényen, virágtartóban állt a szentelt viaszgyertya és mellette a művész órája, melyen oly sokszor leste a fájdalmas percek tünését. Kezébe egy kis faragott keresztet adott a felesége. Ezt a művész a pozsonyi koronázási emlékszóborról törte le, észre vévén, hogy rövid idő alatt úgy is le fog válni onnan.

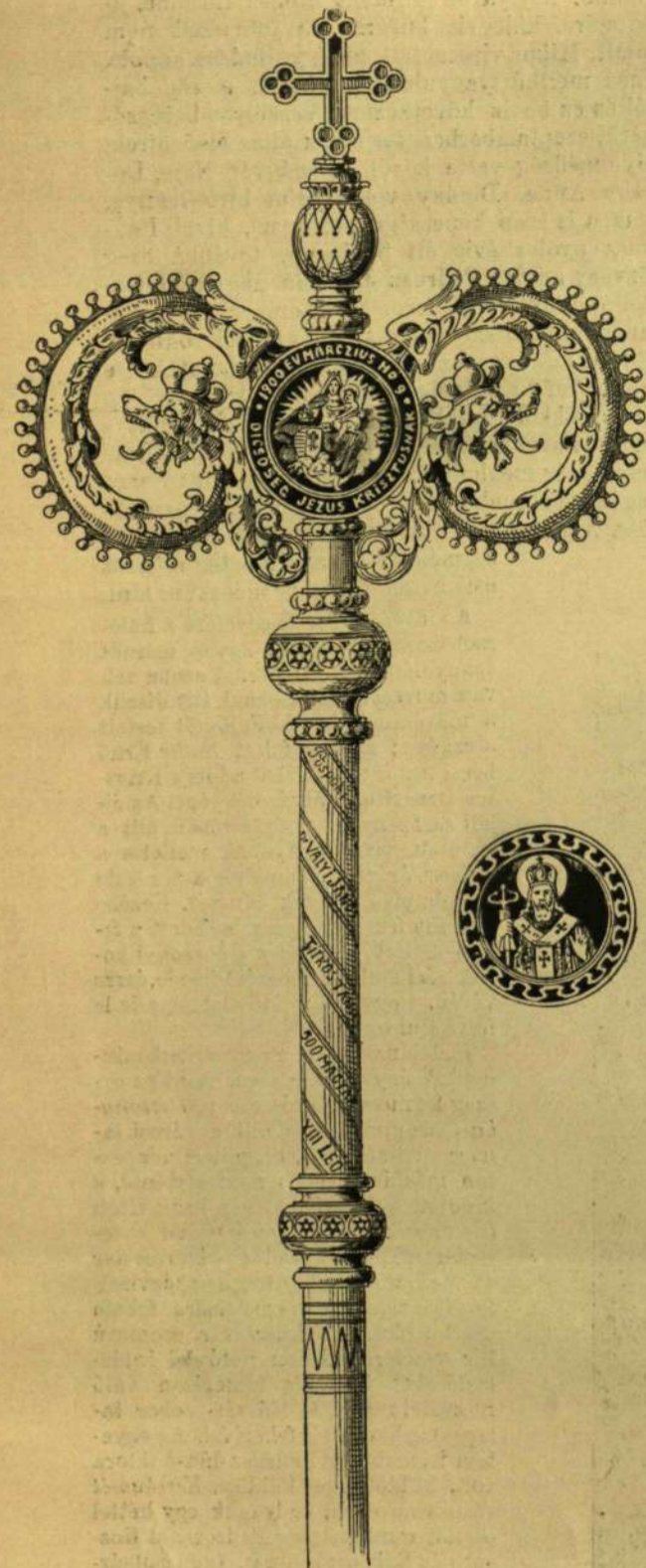
Halálának híre megrendített mindenkit úgy Budapestben, mint az ország legmesszebb részeiben. Pozsonyban azonnal összegyűlt a városi tanács s elhatározta, hogy ha Budapestben más intézkedés nem történik, a halottat a város költségén haza viteti és eltemetteti. Egyszermind a temetésen Broly Tivadar polgármester vezetése alatt küldöttségileg képviseltette magát. A város háza fekete zászlót tüntek. Kolozsvárt a szomorú hír vételére szintén hatósági intézkedéseket tettek a temetésen való részvétel iránt. A Mátyás-szobor talapzatát bevonták feketével. Az egyetem is, melynek Fadrusz dísz-doktora volt, küldöttséget küldött. Kecskemét városa nevében, mely csak egy héttel ezelőtt rendelte meg Fadrusznál Kosuth és Rákóczi szobrát. Kada polgármester küldött részvétlívratot az özvegyhez. Szeged városa is elhatározta, hogy küldöttséggel vesz részt a temetésen.

A halottas házban az elsők közt megjelent Wlassics Gyula közoktatásiügyi miniszter a kormány koszorújával, Hegedűs Sándor, a kolozsvári szobor-bizottság elnöke és még sokan az irodalom, művészet, társadalom kiválóságai közül, részvétüket fejezték ki.

A budapesti egyetemen Boöthy Zoltán tanár esztétikai óráját a művész emlékének szentelte. A kolozsvári egyetemen Márki Sándor tanár emlékezett meg művészetünk veszteségéről. Az országos képzőművészeti társulat igazgatósága a temetés intézkedéseit végezté jött össze s ekkor K. Lippich Elek közoktatási miniszteri osztálytanácsos bejelentette, hogy Fadruszt az állam költségén temetik. A felügyeletet a képzőművészeti társulat vette át.

A részvétlívratok, koszorúk csaknem perczről-perczre érkeztek a halottasházhoz, a jóbarátok, a tisztelők is nagy számban fejezték ki személyesen részvétüket. A miniszterek közül többen küdtek részvétlívratokat.

Október 26-án délután állították föl a ravatalt a műteremben. A kopsorót azokra az állványokra helyezték, a melyeken a mester a kolozsvári Mátyás-szobrot készítette. A halott feje fölött a keresztben függő Krisztus hatalmas szobra állt, Fadrusznak először feltűnt alkotása. A művész egyéb kész és félbemaradt alkotásait is elrendezte a ravatolozás szobrába alakított műteremben a művész tanítványja és segédje, Rollinger Rezső szobrász. Pálmark és örökzöld közt nyugodott a halott. Tőle jobbra és balra a lipótvárosi Bazilika számára készülő Szent László-szobor, a budai királyi várpalota Mátyás-szobra, a kolozsvári Mátyás-szobor egyik mellékalkaja s még több kisebb-nagyobb mű. A kopsorón Fadrusz feleségének és édesanyjának koszorúja volt, mindkettő rózsából; az előbbin ez a felírás: «Mi ketten össze-

Vályi János eperjesi püspöknek ajándékozott pásztorbot.

tarunk. A másikon csupán ez a fölrás: «Édes anyádól.» A koporsó körül a rokonság többi tagjának koszorúja. Az elhunyt két férfi és két nőtestvére van. Nővérei közül Stiel Antalné Bősben és özv. Schvetz Ferenczné Salzburban lakik.

A koszorúk szalagján a következő feliratokat lehetett olvasni: «A magyar kir. kormány nevében Fadrusz Jánosnak, a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak. Pozsony sz. kir. város nagy szülöttjének.» «A remek Mátás-szobor alkotójának — Hegedüs Sándor, a szobor-bizottság elnöke.» Kossorút küldött az országos képzőművészeti társulat, a Nemzeti Szalon, a Képzőművészek egyesülete, a festészeti és szobrászati mesteriskola, a Fészek-kör, a mérnök- és építészegylet, a Kisfaludy-Társaság, Budapest főváros, Szeged város, a kolozsvári tudományegyetem, az erdélyi irodalmi társulat, Benzur Gyula és neje, sok művész, író, stb.

A közönség október 28-ikán délelőtt tekinthette meg a ravatalt. A szép őszi nap délutánján jóval három óra előtt gyülekeztek már a temetésre. A gyászház körül díszruhás lovas- és gyalogrendőrök állottak. Egymás után érkeztek az előkelőségek: Wlassics Gyula közoktatásügyi miniszter, gróf Apponyi Albert házelnök, a Ház több tagjának élén, báró Fejérváry Géza, gróf Andrássy Gyula és Tivadar, Berzeviczy Albert, Perczel Dezső, gróf Zichy Jenő, gróf Wickenburg Márk, Zsilinszky Mihály államtitkár, Molnár Viktor miniszteri tanácsos, Márkus József főpolgármester, Heinrich Gusztáv, a budapesti tudományegyetem, Hauszmann Alajos, a műegyetem és Hutvay Ferenc, az állatorvosi főiskola rektora, Apáthy István, a kolozsvári egyetem rektora az egyetemi tanács küldöttségével, Kolozsvár város küldöttsége Szvaesina Géza polgármester, Pozsony város küldöttsége Broly Tivadar polgár-

mester, Szeged város küldöttsége Lázár György országos képviselő vezetésével, a művészeti egyesületek tagjai, szobrászok, festők, építészek s a művészeti iskolák tanárai és hallgatói nagy számmal.

A görög stílus éreklaporsót nemzeti színű lepel takarta, ugyanaz, melyet a Képzőművészeti társulat is leborították s melyet a Képzőművészeti társulat őriz. Az égő gyertyákkal körülvetett koporsónál fájdalmas zokogás közben foglalt helyet az özvegy, az elhunyt édesanyja és a rokonság. A gyászszertartást Fraknoi Vilmos püspök, a Mátás-kor történetírója végezte Rostaházi Kálmán krisztinavárosi plébános és több pap segédletével. Közben az Opera énekkara énekelte és befejezőül Fraknoi püspök szép imát mondott. Jendrassik Jenő festőművész, a Képzőművészek Egyesületének elnöke, a magyar művészek nevében mondott megható búcsúztatót. Még Apáthy István dr., a kolozsvári egyetem rektora beszélt. Ezután a koporsót levitték a Lisznyay-utcán a Krisztina-térre és ott helyezték a halottas kocsira. A püspök áldása után a menet megindult a kerepesi-úti temető felé vivő hosszú úton.

Elöl nyoloz lovasrendőr, utánuk a rajztanárképzőintézet növendékei, a festőművész-növendékek és az iparművészeti iskola növendékei. Ezután a három koszorú-kocsit követték, tele rakva pompás-nál-pompásabb koszorúkkal s a kocsik után egy feketébe öltözött lovas srkeresztjét, egy másik meg a mester mintázóit vitte, a hatlovas halottaskocsit gyalogosan követték a gyászoló család férfitagjai, valamint barátai és tisztelői nagy serege egészen a temetőbe.

A menet az Attila-körúton, Erzsébet-hídon, Kossuth Lajos-utcán, Kerepesi- és Köztető-úton haladt végig s a hosszú útvonalon mindenütt sok ezer főnyi közönség gyűlt össze.

A temetőbe fél hat órakor, már sötétben érkeztek meg. A sírnál, a mely a Deák-mauzóleum közelében van, fáklyákkal világítottak. Itt leemelték a koporsót s Fraknoi püspök mégegyszer beszélt a halottat, röviden imádkozott s azután lebocsátották s elhantolták a koporsót.

Mire a szertartás véget ért, az új sírra a csillagos ég borult.

TÓTH PÁL.

1843—1903.

Országzserte sokakat őszinte részvétellel töltött el az a hír, hogy Tóth Pál, a miskolci ev. ref. felsőbb leányiskola érdemes igazgatója, október 22-ikén meghalt. Hosszas tanügyi pályáján sok család hálájára szerzett jogot. Az általános részvételtől kiveszi a maga részét az irodalom is, melynek lelkes barátja és művelője volt.

Tóth Pál Miskolcra született 1843-ban, mint szegény polgárcsalád hat gyermeke közül a legfatalabb. Iskoláit Miskolcra, a filozófiai tanfolyamot Sárospatakon végezte, aztán Erdélybe ment nevelőnek gróf Bethlen Sándor családjához. Majd a budapesti egyetemen folytatván tanulmányait, 1871-ben a szatmári ref. gimnázium helyettes tanára lett.

Csakhamar szélesebb munkakört kapott: 1872-ben a tiszáninneni ref. egyházkerület megbízta a miskolci felsőbb leányiskola vezetésével. Ezóta e leányiskola élén működött haláláig, igaz lelkesedéssel a magyar nevelés ügyéért. Egyike volt azoknak a régi szabású paedagógusoknak, a kik teljes szívvel-lelkevel a rájuk bízott intézetnek éltek, azzal teljesen azonosították magukat. Helyes tapintata, szelid lelkiülete, lelkiismeretessége megkedveltették tanítványaival, a szülőkkel s a nagyközönséggel egyaránt; keze alatt a leányiskola szépen felvirágozott. A miskolci társadalmi életben is élénk részt vett, alig van a városban mivelődési vagy jótékonyági egylet, melynek munkásságában nem szerepelt.

Irodalmilag is sokat és sikerrel dolgozott ifjúkora óta. Több leányiskolák számára való tankönyvet írt, köztük magyar irodalomtörténetet is, ezenkívül néhány erkölcsi és nevelési tárgyú terjedelmesebb dolgozatot. Kötetmánya, melyek közül több lapunkban is napvilágot látott, 1892-ben jelentek meg egy vaskos kötetben. Költői lélek volt, fogékony a nemes érzések iránt. Kötetmányaik tárgyai a családi élet örömei és bánata, a hazaszeretet, a vallásosság, a természet szeretete. Ha nem emelkedett is a nagy hírnevű költők közé, elismerést érdemel költői munkáinak nemes hangja, tiszta erkölcsi légkör, érzelmes melegsége.

KOMÓCSY JÓZSEF SÍREMLÉKE.

A Petőfi-Társaság néhai alelnökének és egyik alapítójának, Komócsy Józsefnek a kerepesi-úti temetőben nyugvó hamvai felé díszes emléket állítottak és október 29-ikén délután avatták föl. Közadakozásból emelte a Petőfi-Társaság, Magas, szürke gránitkő az érc-mellszobor alapja. A mellszobor Zala György kitűnő munkája.

A síremlék felavatására nagy közönség gyűlt össze. A Kisfaludy-Társaság korszorújával Beóthy Zsolt elnök és Vargha Gyula főtákar jelent meg. A Petőfi-Társaságot Herczeg Ferenc alelnök, Szana Tamás s a társaság számos tagja képviselte. A költő családja részéről özvegye, leánya és öccse volt jelen.

Herczeg Ferenc, a Petőfi-Társaság alelnöke adott kifejezést a nyoloz év előtt elhunyt költő iránt az elismerésnek és a társaság szeretetének s magköszönte Zala György szobrásznak, Jámor és Bálint műépítészeknek, hogy áldozatkészségük elősegítette a kegyelet munkáját. Zempléni Árpád szavalta el ezután hatóságát s ez fejezte be az ünnepélyt. Zempléni költeményének befejező része így hangzik:

Nem lesz már pusztá e sír, Áldozhat a barátság
Mint a hegyek magánya: Mosolygó lantosának; —
Művészet és barátság Oltárt, hol érc-alakban
Oltárt emelt föl. Tiszteljük földi másod; —
Oltárt, hol egybe gyűljünk Hol a szelid Szerelmek
Remélni, ünnepelni Tündéri holdas éjjel
Évek fordulátán; — Rózsával, rozmaringgal
Oltárt, hol a jövendő S dallal köszöntsenek.
Babárral és borággal

AZ ORSZÁG BAJA.

Politikai karcolat politika nélkül.

A politika olyan, mint az ember egészségi állapota. A mikor roddben van, nem is vesszük észre, hogy van és nem is igen sokat törődünk vele. De a mikor megromlik, akkor egyszerre fűzők-fához kapcsolunk, szaladunk az orvosokhoz, kötözük magunkat, szedjük az orvosságot marokkal és elhanyagoljuk még legfontosabb dolgainkat is. Mert a jó egészség minden másnak az alapja.

A mi nagy betegünk most a haza. És mivel mi annak valamennyien tagjai vagyunk (membra sacrae coronae regni, mint Werbőczy mondja) tehát tulajdonképen valamennyien betegek vagyunk. Nincs is benne semmi csoda, ha mindnyájan meg akarunk gyógyulni. Az országgyűlési szabadalvúpartban épen most folyik ez a nagy orvosi konzilium, a melyeknek végképen meg kell mondan, hogy milyen orvosságokkal és gyógymódokkal lehet Magyarországunkat bajából kigyógyítani? Nagyon fontos pedig ez azért, mivel a krízis már tetőpontra van és ha a gyógyulás be nem következik, biztosan bekövetkeznek a nagyobb bajok. Akkor már szinte csak az a válogatásunk marad meg, hogy valami heves rohamban törjön-e össze félve őrzött alkotmányunk, vagy pedig lassú sorvadásban, apródonként menjen tönkre, mint a száraz betegség pusztítja el az embert?

A baj már körülbelül egy esztendő óta tart. Ilyen kuszált s már az alkotmányt is veszélyeztető állapotban jött létre a szabadalvúpartban a «kilenczes bizottság», melynek feladata volt egy összefoglaló programmal a szabadalvúpart fölbomlását megakadályozni és elfogadható alapot teremteni egy új kormány számára. A sok vesződséggel megszerkesztett programot, a király némi módosításokkal el is fogadta s gróf Tisza István jelölte ki új miniszterelnöknek, a ki most már a béke olajágával jelent meg. Hátra van még, hogy programjának az egész szabadalvú partot, vagy legalább ennek túlnyomó részét megnyerje. Ha ez sikerül, akkor a békés kibontakozásnak az útja meg van találva.

Íme ezen tanácskornak most a szabadalvúpart nagy tanácsstermben szabadon, nyíltan, teljes nyilvánossággal.

A tanácskozás a vitás közjogi kérdések tisztázása miatt napokig tart.

Magá a nagy tanácssterem a Dorotya-utca sarkán, az u. n. Lloyd-épületben az első emeleten van. Beüvegezett homlokzatáról mindenki ismeri. Előtte a téren áll (igaz, hogy háttal fordúlva) Deák Ferenc monumentális szobra; ugyanazé a nagy és bölcs emberé, a kinek művét most bent finom aranymerleget méregetik. Magában a teremben, a középben szintén a haza bölcsének arozképe ékeskedik, bár egy kissé megfogta már a dohányfüst. A közelében vannak gróf Andrássy Gyula, Tisza Kálmán, báró Wenckheim Béla és báró Bánffy Dezső kisebb szobrai.

Ez a nagyterem már a negyvenes években híres hely volt. De akkor vigább élet volt benne. Az előkelő világ itt tartotta a bálokat és nagyobb mulatóságokat. Jelenleg kényelmesen van berendezve, két nagy csillárral, hatalmas ajtószárnyakkal. Mellette

olvasó-, író- és játszó-szobák vannak. Az egyik szobáját, a melyben szintén ott függ Deák Ferenc egy arczképe, ma is Deák-szobának nevezik. Itt szoktak a miniszterek egymással tanácskozni.

A most folyó fontos értekezletnek semmiféle ünnepélyes színe nincs.

A hosszukás dobogón az elnök, báró Podmaniczky Frigyes ül, a kinek harsány, fiatalos hangja még a zajosabb időkbel való. Mellette több képviselő, a hogy épen jön, a kik szeretettel támogatják az öreg elnököt.

A terem közepén, szemben az elnökkel 80—100 szék. A kinek nem jut hely, — mivel olykor háromszáznál is többen vannak jelen, — azok a székek mögött tömören állanak, vagy a nagy angol bördiánokon és karosszékeken helyezkednek el. A teremnek szerencsére jó akusztikája van. A háttérben hirlapírók jöhetnek szaporán. Különböleg pedig mindez átható dohányfüstbe van burkolva.

Az egésznek a központja természetesen gróf Tisza István, az egykori «generális» fia, a ki a hagyományt szerencsésen egyesíti a tudással és ép államférfi jellemmel önmagában. Feszülten hallgatják egyszerű és tiszta fejtegetéseit. Hozzá közel ül gróf Apponyi Albert, a szabadalvúpart «belső ellenzéki» feje. Rokonszenves hangja az egész termet betölti. Sokszor az egész értekezlet zajosan helyesli azt, a mit mond, némelykor csak közelbeli hívei. Körülbelül a közepén ül a népszerű békeapostol, Széll Kálmán, a kit az eke szárva mellől megint nehéz munkába hívott a haza baja. Szívesen fázodik és meg is beszüli érte. Azok a szavai hatnak a legjobban, a melyekben mintha egykori mesterének, Deák Ferencnek mérsékelt és törvényisztező szava szólalna meg.

Az egész tanácskozáson különben méltóság és tárgyiaság ömlik végig. Mindenki beszél, a kinek valami mondanivalója van; olykor mások is. De meghallgatnak mindenkit. És az államférfiak túrik legjobban a füstös, roz levegőt.

Mialatt e sorokat írjuk, a part meghozta határozatát. Egyhangulag elfogadták a gróf Tisza István által beterjesztett programot, melyhez gróf Apponyi és hívei is hozzájárultak, bizonyos fentartással a nyelvkérdésre nézve.

Lehetetlen, hogy belepusztuljon mostani lázas betegségébe az olyan ország, a melynek annyi derék, felelősségtudó és hazafias államférfia van.

Geicha.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Farkas Imre: «Volt egyszer egy leány...» Budapest, 1903. Farkas Imre neve már nem új név az irodalomban. Könnyed formájú, érzelmes dalaí már sürin látták napvilágot a szépirodalmi lapokban, egy ízben már összegyűjtve is megjelentek, az újabbak is hamar ismeretesebb lettek, kivált lyrái vallomásai és érzelmes kis történetei. A mostani kötet simán gördülő, csendes versei legnagyobb részt szerelmet énekelnek. Félénk és tartózkodó ez a szerelem, s szomorú is, mert elválás a vége, bár ez a válás nem jelent feledést. Költői gyöngéd érzés sugallta e czikus verseit, megszokott történet rajzolódik ki belőlük, az alkotmányt is marad, és mindig megható. Az ifjú álmodozás színes kódében egy kékszemű, szőke lány képe lebeg; a vége mégis az, hogy az álom elszáll, a dal elmúlv. A kötetben kis elbeszélő költeményeket is találunk, érzékeny hangon elmondott apró történeteket, egy-két strófában, olyan röviden, mintha a költő valami kis hírt adna tudtul. Szaboleksa, a ki először használta ezt a formát, egyenest így is nevezi az ilyen verseket: «Hír a falunkból». Ilyen kis híreket ügyesen és finoman mond el Farkas is, az esetek, melyeket tollára vesz, jó részt a modern életből való. Reméljük, hogy Farkas Imre meg fogja őrizni ritmusának mostani tisztaságát, rimeinek változatosságát, tiszta formáit, verselő kedvét, s a mellett tárgyköre bővülni, érzése pedig mélyebb utat és lélekbe. Mutatványul itt közöljük két versét:

Vallomás.

Mikor láttam, hogy jár utánam,
Hogy szeret, hogy imád,
Hogy hervad, mint a napsütésben
A szomjazó virág,
Mikor láttam könnyet remegni
A szeme szögletén,
Mosolyogtam s elfordultam,
És azt mondtam: szegény...

De mikor félve, öntudatlan
Kezdett szeretni mást!
És halvány arczán észrevettem
Új bimbófakadást,
Mikor láttam, hogy mosolyog
S nem hal belé a szenvedésbe:
Lassan-lassan szeretni kezdtem...
S most majd meghalok érte.

TÓTH PÁL.

Esküvő.

Róza van a keblén.
Fátyol van a haján.
Valahol messze
Esküszik egy leány.

Valahol szokog.
A hegedűn a húr...
Valahol egy legény
Az asztalra borúl.

Verseygy Ferencz élete és művei. A magyar irodalom megújulása korának nagyérdemű, sokat szenvedett írójáról, Verseygy Ferenczről becses munkát írt dr. Császár Elemér. Az apró részletekig ható, ritka gondos kutatás alapján összeállította Verseygy életrajzát, emberi és írói jellemét. Végig vezeti az olvasót Verseygy ifjúkorán, a pálos rendbe való belépésén, a rend feloszlása utáni életén, leírja a Martinovics-féle összeesküvésben való részvétele miatt szenvedett kilenc esztendő fogságát, kiszabadulása utáni küzdelmeit, viszontagságait. Verseygy tudvalevőleg a legokoldalúbb írók egyike volt: mint költő korá legjelesebbje közé tartozott, mint eszterhákusi úttörő munkát végzett, mint nyelvész a legnagyobbak sorában áll s nemcsak a maga korában. Ezen kívül a filozófiai, történeti, helyzai irodalomban is hathatósan munkálkodott, regényeivel előfutárja a modern magyar társadalmi regénynek s egyike az első magyar zeneművelői íróknak és zeneszerzőknek. Ezt a széles körű és

mély nyomokat hagyott munkásságot teljes elismerésre méltó lelkiismeretességgel dolgozta fel életírója: könyve nyomán hí, pontos és megbízható képet nyerünk Verseygyről. A nagy közönség is tanulsággal olvashatja a terjedelmes munkát, mert a szerző könnyedén, élénken ír s bár kissé szaporítja a szót, ritkán válik fárasztóvá. Irodalomtörténeti monografiáink sorában érdemes helyet foglal el Császár Elemér könyve, mely nemcsak eddigi ismereteinket foglalja össze, hanem igen sok új adattal és új szemponttal bővíti azt, a mit eddig Verseygyről tudtunk. A könyvet az Akadémia adta ki; ára 6 korona.

«Az ősz szerelem» cím alatt jelent meg ifjabb Hegedüs Sándor új kötet. Ifjabb Hegedüs Sándor neve nem ismeretlen szépirodalmunkban. Néhány éve csak, hogy első munkája megjelent és azóta ezt számos más követte; Az «Óriások hazájából», a «Déli fjordok», «Beszélő éjszakák» egymásután jelentek meg, miközben a színházlatogatók az «Élve temetkező» czímmel egy kis egyfelvonásos színművét ismerték meg. Mindezek a művek fokozatosan és gyors lépésekben fejlődő tehetséget mutatnak be, a mely önállóságra törekszik. Most megjelent könyvében tárgyat husz kis tárczaszerű novellában dolgozta fel; kiválasztja a legkülönbözőbb alakokat, hogy az örök szerelmet bemutassa. A kötet elején mint vadász-ember az állatok lelki-életére vonatkozó megfigyeléseit írja meg. Az ez után következő cikkekben az emberi életet mutatja be. Erős megfigyeléssel, élénk előadással vezet végig az érzelmek mindenféle árnyalatain. A könyv a Franklin-Társulat kiadásában jelent meg, ára 2 korona.

Az országos népképző egyesület évkönyve az 1902—1903. évről a szokottnál nagyobb terjedelemben s díszes kiállításban jelent meg egyrészt mert az egyesület ez évten ünnepelte fennállásának 35. évét, másrészt mivel az emlékkönyvbe számos közlemény foglaltatik az egyesület egykori alapító elnökéről, Veres Pálnéről. Tudvalevő, hogy az egyesület megalomlat indított Veres Pálné emlékszoberának felállítására; az e czívből megkezdett gyűjtés máris szép eredményt nyert: eddig elé 763 korona gyűlt össze.

A városok. Irta Éhen Gyula orsz. képviselő. A szerző czélja két életben munkájának megírásánál az volt, hogy a városrendezési kérdést lehetőleg minden oldalról megvilágítsa. Ezen szempontból feltárja Európa egyes államainak városrendezési törvényeit s ismerteti a hazai városokra vonatkozó eddigi törvényalkotásokat. Először a városok hivatását fejtegeti, majd áttér az ókori, középkori és modern városok ismertetésére. Ez az I. kötet tartalma. A II. kötetben a magyar városok keletkezéséről beszél a szerző; érdekesen ismerteti a régi városokat s ezek polgárait; majd a városrendezési törvényekre tér át. Azután a városok berendezését, csatornázását, világítását, tűzrendezését, stb. tárgyalja, végül pedig a városok nemzeti feladatát s az új szervezetet fejtegeti behatóan. A nagy gonddal összeállított könyv bizonyára hasznos és értékes munka a városrendezés kérdéseivel foglalkozók számára. Budapestben Grill Károly könyvkereskedésében jelent meg; ára a két kötetnek 10 korona.

Az «Ókori Lexikon»-ból, melyet a vallás és közoktatásügyi miniszter megbízásából s az Akadémia támogatásával Petz Vilmos szerkeszt, megjelent a második kötet tizedik füzeté, mely a praedictor — Rhea közötti czimuszokat tárgyalja szakszerű feldolgozásban, hét ábra kíséretében. A füzet ára 1 kor.; kiadja a Franklin-Társulat.

«A magyar tankönyvirodalom általános jegyzéke» czímmel Székely Dávid bibliographiai munkát adott ki, melyben tankönyvirodalomunknak lehetőleg hí képét igyekszik adni. A 115 oldalas füzet ára 6 korona.

Új állandó színház a fővárosban. A Király-utczában nov. első napjaiban nyílik meg a Király-színház. Az eddigi Rémi-mulatot alakították át. Az igazgató Beóthy László, a Magyar Színház és Nemzeti Színház volt igazgatója. Az «Aranyvirág» című eredeti új operett adják megnyitó előadásul. Az operettet a «Bob hercege» szerzői, Huszka és Martos írták. A főszerepet ebben is Fedák Sári játssza.

«Az ősz szerelem» cím alatt jelent meg ifjabb Hegedüs Sándor új kötet. Ifjabb Hegedüs Sándor neve nem ismeretlen szépirodalmunkban. Néhány éve csak, hogy első munkája megjelent és azóta ezt számos más követte; Az «Óriások hazájából», a «Déli fjordok», «Beszélő éjszakák» egymásután jelentek meg, miközben a színházlatogatók az «Élve temetkező» czímmel egy kis egyfelvonásos színművét ismerték meg. Mindezek a művek fokozatosan és gyors lépésekben fejlődő tehetséget mutatnak be, a mely önállóságra törekszik. Most megjelent könyvében tárgyat husz kis tárczaszerű novellában dolgozta fel; kiválasztja a legkülönbözőbb alakokat, hogy az örök szerelmet bemutassa. A kötet elején mint vadász-ember az állatok lelki-életére vonatkozó megfigyeléseit írja meg. Az ez után következő cikkekben az emberi életet mutatja be. Erős megfigyeléssel, élénk előadással vezet végig az érzelmek mindenféle árnyalatain. A könyv a Franklin-Társulat kiadásában jelent meg, ára 2 korona.

Az országos népképző egyesület évkönyve az 1902—1903. évről a szokottnál nagyobb terjedelemben s díszes kiállításban jelent meg egyrészt mert az egyesület ez évten ünnepelte fennállásának 35. évét, másrészt mivel az emlékkönyvbe számos közlemény foglaltatik az egyesület egykori alapító elnökéről, Veres Pálnéről. Tudvalevő, hogy az egyesület megalomlat indított Veres Pálné emlékszoberának felállítására; az e czívből megkezdett gyűjtés máris szép eredményt nyert: eddig elé 763 korona gyűlt össze.

A városok. Irta Éhen Gyula orsz. képviselő. A szerző czélja két életben munkájának megírásánál az volt, hogy a városrendezési kérdést lehetőleg minden oldalról megvilágítsa. Ezen szempontból feltárja Európa egyes államainak városrendezési törvényeit s ismerteti a hazai városokra vonatkozó eddigi törvényalkotásokat. Először a városok hivatását fejtegeti, majd áttér az ókori, középkori és modern városok ismertetésére. Ez az I. kötet tartalma. A II. kötetben a magyar városok keletkezéséről beszél a szerző; érdekesen ismerteti a régi városokat s ezek polgárait; majd a városrendezési törvényekre tér át. Azután a városok berendezését, csatornázását, világítását, tűzrendezését, stb. tárgyalja, végül pedig a városok nemzeti feladatát s az új szervezetet fejtegeti behatóan. A nagy gonddal összeállított könyv bizonyára hasznos és értékes munka a városrendezés kérdéseivel foglalkozók számára. Budapestben Grill Károly könyvkereskedésében jelent meg; ára a két kötetnek 10 korona.

Az «Ókori Lexikon»-ból, melyet a vallás és közoktatásügyi miniszter megbízásából s az Akadémia támogatásával Petz Vilmos szerkeszt, megjelent a második kötet tizedik füzeté, mely a praedictor — Rhea közötti czimuszokat tárgyalja szakszerű feldolgozásban, hét ábra kíséretében. A füzet ára 1 kor.; kiadja a Franklin-Társulat.

«A magyar tankönyvirodalom általános jegyzéke» czímmel Székely Dávid bibliographiai munkát adott ki, melyben tankönyvirodalomunknak lehetőleg hí képét igyekszik adni. A 115 oldalas füzet ára 6 korona.

Új állandó színház a fővárosban. A Király-utczában nov. első napjaiban nyílik meg a Király-színház. Az eddigi Rémi-mulatot alakították át. Az igazgató Beóthy László, a Magyar Színház és Nemzeti Színház volt igazgatója. Az «Aranyvirág» című eredeti új operett adják megnyitó előadásul. Az operettet a «Bob hercege» szerzői, Huszka és Martos írták. A főszerepet ebben is Fedák Sári játssza.

KÖZINTÉZEK ÉS EGYLETEK.

A Magyar Tudományos Akadémia október 26-iki összes ülésén báró Eötvös Loránd elnököl. Főtárgya Károlyi Árpád emlékbeszéde volt Horvát Árpádról, ki most kilencz éve, 1894 október 26-án hunyt el, 75 éves korában.

Zala György szobornépe.

KOMÓCSY JÓZSEF SÍREMLÉKE A KEREPESEI-ÚTI TEMETŐBEN.

FADRUS JÁNOS A HALOTTAS ÁGYON.

Balogh R. fénykép.

Károlyi Árpád emlékezésére Horvát Árpád élet-pályájáról és munkásságáról ad teljes képet. A híres Horvát Istvánnak volt egyetlen fia; ő is történetírő, ki nagy készsége mellett is sok nehézség közt jutott az egyetemen a diplomatika szerény tanszékehez. A szabadságharcban való részvétele még jobban megnehezítette helyzetét. Végre 1867 után, mikor a magyar kormány megalakult, az egyetemi könyvtárban kapott állást, később tanári székét az egyetemen. Toldy Ferenc halála után az egyetemi könyvtár igazgatója lett. Bár keveset írt, ritka nagy tudomány ember volt s a kitünő író minden keléke megvolt benne. «Oklevéltani jegyzetei», tanulmánya Mabilion Jánosról, a diplomatika megalapítójáról, aztán irodalmi és történeti tanulmányai, a melyek szétszórva jelentek meg, tartják fenn nevét az irodalomban. Mint tanár lelkes szeretettel, kitünő módszerrel tanította tárgyát, a magyar diplomatikát. A tetszéssel fogadott emlékezés után Szily Kálmán főtitkár bejelentette Missetti Ferenc házeli egyetemi tanár halálát, a ki jól tudott magyarul is s Akadémiánknak 1889 óta kültája volt.

A Kisfaludy-Társaság október 28-iki felolvasó ülésére nagy közönség gyűlt össze. Beöthy Zsolt elnök kegyeltes érzéssel emlékezett meg az épen most elhaltolt Fadrus Jánosról. A Kisfaludy-Társaság a nagy művész koporsójára koszorút helyezett. Vargha Gyula főtitkár jelentette ezután, hogy a Társaság Deák Ferenc századik születésnapjának ünnepén küldöttséggel képviseltette magát, hogy a szoborra koszorút helyezzen. A felolvasások sorát Bársony István nyitotta meg «Hejják a galamb körül» című népeleti rajzának felolvasásával, a melyet nagy tetszéssel hallgattak. Léway József helyenként ódai szárnyalású költeményét; a «Borogás»-t, mely napjaink zavaros politikai viszonyaihoz vette tárgyát, Kozma Andor olvasta föl, végül Vargha Gyula mutatta be Mailand Oszkár népköltési gyűjteményét a székelyföldről s tanulmányát, a melyben a gyűjtésről számot ad. Mailand a Társaság megbízásából két éve gyűjti a székely népköltés maradványait s már két kötetre való anyagot gyűjtött. A felolvasó ülést zárt ülés követte, melyben elhatározták, hogy kiadják Salamon Ferenc és Vadnai Károly hátrahagyott műveit.

Arany János-társaság. Temesvárott a magyar délvidék első irodalmi társasága alakult meg Arany János neve alatt. Az alakuló gyűlésen megválasztották elnöké Szentkláray Jenő dr. oszmáni kánonokot, a M. T. Akadémia tagját, társelnökké pedig Szabolcska Mihályt, a jeles költőt, főtitkár lett Dénes Károly.

A magyar könyvkereskedők egyesületének jubileárius közgyűlése volt október 25-én. Fennállása huszonötödik éve esett össze a gyűléssel, mely Hoffmann Alfréd elnöklésével folyt le, ki elnöki megnyitójában ismertette az egyesület negyedszázados múltját. Az elnököt, ki ez idő alatt az egyesület javára oly nagy tevékenységet fejtett ki, szeretettel üdvözölte a gyűlés. Ranschburg Viktor főtitkár terjesztette elő az évi jelentést, összehívására buzdítván a tagokat. Franke Pál pénztárnok bemutatta az egyesület és a segítő-egyesület zárószámát, Ferenczi Károly (Miskolc) a vidéki szövetség megalakulása dolgában tett előterjesztést.

Kemény Miksa sérelmes dolgot panaszott föl. A lipcsei «Börzenverein» ugyanis kimondta alapszabályában, hogy magyar könyvkereskedőt csak akkor vesz föl a kebelébe, ha a bécsi könyvkereskedő-egyesületnek is tagja. A közgyűlés Benkő Gyula, Aigner Lajos, Révai Odón és Barta Lajos hozzászólása után utasította a választmányt, hogy keressen módot az orvoslásra. Végül a tisztikar választották meg.

MI UJSÁG?

Halottak napja. A temetők ünnepe hova-tovább nemescsaládok elköltözött hozzátartozóinak emlékező ünnepe. A hol a temetőben jelesek, kitünőségek pora fölött domborodik a sirhant, mindenütt felbuzdul az emlékezés. Sirkerkjeink köemlékei, feliratai, szobrai, mauzóleumai felidéznek a múltat s buzdítanak, lelkesítenek és a példák termékenyítő hatásával ihletik meg a késői nemzedéket. A szeretet méese, a hála koszorúja, az emlékezés márványa és bronzra figyelmeztetnek bennünket, hogy méltókká legyünk azon jeleseinkhez, kiknek emléke most feljűl. A koszorúk özöne, a lámpák, gertyák, a kis pohárban égő mécsek közt sötét tömegek ünnepi menetei járnak-kelnek koszorúikkal, megállnak egy-egy sirnál és szózatok szavakkal magasztalják az érdemet, a dicsőséget. November két első napjára a főváros száz egyesülete, az ifjúság tömege most is zarándokolva keresi föl a jelesek sírjait és a sok ezernyi közönség, mely fájó érzéssel

A SZOBRA, MELYPEN FADRUSZ MEGHALT.

Balogh R. fénykép.

járul egy egy sirhanthoz, kiegészíti az ünnepet érzésben és a maga szivverható jelentőségében.

Samassa érsekségének 25-ik éve. Samassa József huszonöt évvel ezelőtt foglalta el érseki székét. Október 26-ikán volt ennek évfordulója. Az érsek ezúttal is visszavonult az ünnepeltetés elől. A székesgyházban Zsaskovszky József apátkanok misét mondott.

Szász Károly püspök lemondása. A dunamelléki ref. egyházkerületnek október 24-én Budapesten megnyílt közgyűlésén Darányi Ignác főgondnok volt a világi elnök, míg az egyházi elnök, Szász Károly püspök nem foglalhatta el helyét. Az agg főpap, a kitünő költő már régebben gyöngékedik s Koncz Imre esperes elnököt helyette. A közgyűlésen mély megilletődést keltett Szász Károly leveleinek felolvasása, melyben bejelenté, hogy lemond püspöki hivataláról. Már az előbbi napokban tartott budapesti presbiteriumi gyűlésen lemondott a budapesti egyházban viselt első lelkesi állásáról. Az egyházkerületi gyűléshez intézett lemondó levelében többek közt ezt írja:

«Öregségtől, testi és lelki gyöngésgégtől az Ur akaratából meglátogatva, már régóta fölmerült lelkemben az a gondolat, hogy a dunamelléki ev. ref. egyházkerület püspöki állásának a főtiszteletű egyházkerület bizalma által husz évvel ezelőtt rám ruházott disztét és terhét letéve, módot adhassak arra, hogy e nehéz időkben egyházunk kormányát erősebb férfiú vehesse kezébe, magam pedig csöndes nyugalomba vonulva töltsemsem el földi életem még hátralévő napjait... Bocsássanak el engem, az öreg szolgát!»

A nagy megindultsággal hallgatott levél után Darányi Ignác főgondnok adott kifejezést a gyülekezet érzelmeinek a nagyérdemű főpap, az irodalom nagynevű munkása iránt, s az egyházkerület három-ezer korona évi nyugdíjat szavazott meg Szász Károlynak, ugyanennyit a budapesti református egyház is. A püspöki teendőik ideiglenes vezetésével Koncz Imre esperes és Szilády Áron főjegyzőt bízták meg. A püspökválasztást is elrendelték. Az egyházközségek 1904 január 15-ig adhatják le szavazatukat. Ha az első választásnál nem lenne meg a kívánt kétharmad többség, az új választásra március 31-ig kell beadni a szavazatokat. A püspöki állás betöltésére tartott értekezleten Baksay Sándor kun-szent-miklósi esperes, a jeles író és Petri Elek teológiai tanár lettek jelöltek.

Báró Bánffy Dezső főudvarmester október 28-án ült meg szűk családi körben hatvanadik születésnapját. Ebből az alkalomból számos barátjától és tisztelőjétől kapott üdvözlő levelet és táviratot és sokan személyesen is fölkeresték. A lipótvárosi kaszinó elnöke tiszteletére ünnepélyt akart rendezni, de az Bánffy báró kívánságára elmaradt.

Gróf Apponyi Albert családi öröme. Gróf Apponyi Albertet, a Ház elnökét okt. 27-ikén csa-

FADRUSZ MŰTERME A BUDAI NÁPHEGYEN.

ládi öröm érte, egészséges fia született. A bekövetkezett eseményről épen a kilenczes bizottság tárgyalása alatt nyert értesülést s azonnal sietve távozott, a mit akkor sokan politikai okokkal magyaráztak.

Budapest főpolgármestere. Hat éve mult október 25-ikén, hogy a tisztújításnál Márkus József lett Budapest főpolgármestere. A hat évre szóló választás most letelvé, a belügyminiszter a főváros hatóságát új választásra hívta föl.

A rendkívüli közgyűlés október 27-én ment végbe nagy érdeklődés közt, Halmos János polgármester elnöklésével. A belügyminiszteri leirattal együtt felolvasták a királynak a belügyminiszterhez intézett leirátát, melyben a megüresedett főpolgármesteri állásra első helyen: Márkus József volt főpolgármestert, második helyen: dr. Sélley Sándor miniszteri tanácsost, harmadik helyen: dr. Wagner Géza fővárosi bizottsági tagot jelölte. A beadott 283 szavazatból 257 szavazattal ismét Márkus Józsefet választották meg főpolgármesternek újabb hat évre, a ki azonnal letette az esküt.

Két tanügyi férfiú ünneplése. A közelebbi napokban két érdemes tanfernyú hosszú és eredményes működését ünneplték nagy elismeréssel. Mind a ketten az ország oly helyén teljesítik kötelességüket, a hol a magyarosodás ügyében is fontos feladatok várnak rájuk.

Az egyik Réthy Lajos, a jó tollú író, lapunknak egykor belső munkatársa, Hunyadmegyének harmincz év óta tanfelügyelője, kinek működése időközben kiterjedt Brassó, Fogaras és a régi Felső-Fehér vármegyére 'is. Nemzeti szellemben teljesített kötelességének méltatását Algyógyon a hunyadmegyei általános tanító-egyesület október 24-iki közgyűlése ünneplte, mely alkalommal az egyesület tiszteletbeli tagjává választotta s nevére az országos Ferencz József Tanítók-házánál négyezer koronával Réthy-szobrot alapított. Wlassics Gyula közoktatási miniszter igen meleg hangú levelében kiemelte, hogy Réthy Hunyadmegye népoktatás ügyét virágzásra emelte, s e mellett buzgón részt vett minden közművelődési mozgalomban. Elischer József nagyszabedű tankerületi felügyelőnek 23 éves szolgálati jubileumát ülték meg Nagy-Szebenben, október 16-án. A közoktatási miniszter és Zsilinszky Mihály államtitkár is üdvözlőlevelet küldtek; az állami és felekezeti középiskolák küldött-ségei tisztelegtek. Az állami tanárok díszes albumot nyújtottak át, a szászok pedig ezüstkészletet adtak az ünnepeltnek.

Osztálytanácsosi címet nyert a kereskedelmi miniszteriumban Szántó Albert műszaki tanácsos, ki az Erzsébet-híd építésénél szerzett újabb érdemeket.

Szabadságharczosok emlékszobra. Nagybecskerek város közönsége szobrot akar állítani Kiss Ernő vértanú tábornoknak. Dellimani Lajos főispán felesége elnöklésével bizottság alakult, a mely belügyminiszteri engedéllyel országos gyűjtést indított. Az adományokat a bizottság pénztárnokához, Steinitzer Géza bankigazgatóhoz kell küldeni Nagybecskerekre. — Kassa városa már évek előtt elhatározta, hogy a szabadságharcban elhullott hősök emlékére szobrot állít. Eddig 21,589 korona gyűlt össze. A szoborbizottság elhatározta, hogy 20 ezer korona költség erejéig pályázatot hirdet a szoborra s beküldési határidőül 1904. március elsejét tűzte ki. A szobornak vörössapkas honvédet kell ábrázolnia s egy éven belül érteke öntve elkészülnie.

HALÁLOZÁSOK.

LECKY HARTPOLE VILMOS, a nagynevű angol történetíró és tanár október 23-án meghalt Londonban 65 éves korában. Ir származása volt. Egyik leghíresebb műve «A felvilágosodás keletkezésének és befolyásának története Európában» 1872-ben magyarul is megjelent Zsilinszky Mihály fordításában. Megírta Anglia történetét a XVIII. században, Irland történetét is ugyancsak a XVIII. században. Legutolsó munkája, a mely nagy feltűnést keltett, a demokráciát és a szabadságot tárgyalta. Munkái, a melyek együtt közel husz kötetet töltenek meg, előkelő helyet biztosítanak neki az emberi gondolkodás történetében.

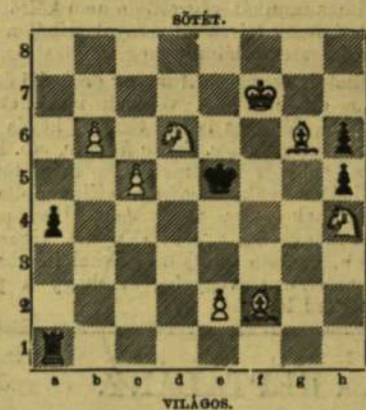
LICHTENSTEIN F. LAJOS, régi honvéd, az újabb alkotmányos időkben egy a budapesti és bécsi lapoknak hírforrásul szolgáló könyvmatos újság (a Pester Korrespondenz) szerkesztője meghalt 74 éves korában Budapesten. A szabadságharc alatt mint osztrák tüzér-kadét jött át a magyarokhoz, majd mint futárt Kossuth mellé rendelték a több nyelvet beszélő ifjút. A 60-as években alapított hírlap-tudósító-vállalata hosszú ideig fennállt, de újabb hasonló vállalkozások foglalták el helyét. Leányai közül Klára a kanadai Montréalban a Victoria College igazgatónöje, Georgette pedig Ausztráliában Peterson Franklin melbournei egyetemi tanár felesége; az ő leánya az ismert énekesnő: Lichtenstein Dóra is.

Elhunytak még a közelebbi napokban: Budai MOLNÁR KÁROLY, miniszteri tanácsos, nyug. kincstári jogügyi igazgató, a Szent István-rend kiskeresztése 77 éves korában Budapesten. — FLETCHER ISTVÁN, nyug. nógrád-bercezi plébános, 86-dik, pap-ságának hatvanadik évében, Vácson. — VALLAJI SIROS IMRE, a belényesi ref. egyháznak huszonnyolc éven át lelkesze, egyházmegyei tanácsbíró, 54 éves korában Belényesen. — ROSNA MIKLÓS, volt országgyűlési képviselő, fővárosi bizottsági tag a hazai kereskedelmi oktatás egyik uttörője, kinek jó híré iskolájában igen sokan nyertek kiképzést, 79 éves korában Budapesten. — ID. NAGY FERENCZ, a ki több országgyűlésen függetlenségi párti képviselője volt a pécsi járás választókerületének, Pécsen 75 éves korában meghalt. Az elhunytban Blaskovich István pécsi itélőtáblai elnök apósát gyászolja. — SZABÓ Gy. IVÁN, a kiskun-halasi főgimnázium rendes tanára 45 éves korában Halason. — KÁKAI SZABÓ FERENCZ, 48-as honvéd, nyug. m. kir. postamester, 78 éves korában Átpálfalván. — RENNITZ JÓZSEF, ügyvéd, az állami vasutak főfelügyelője, jogi és kisajátítási osztályának vezetője, s több szakmunka írója, Budapesten. — VÁGÓ BERTALAN, a soproni kerület iparfelügyelője Sopronban szívizélhűdésben. — SCULTERY JÁNOS nyug. telegkönyvvezető 78 évében Cservenkán. — NAGY BALINT, a paksi állami polgári iskola tanára, 57-dik évében Pakson. — MÁRIÁSSY Géza, földbírók, a berzsei ref. egyház főgondnoka élete 65-dik évében. — TENGÖCSICS JENŐ, közoktatásiügyi miniszteriumi számvizsgáló, 46 éves korában Budapesten. — KIBÉDI PÉTERFÉY JÓZSEF posta- és táviró-hivatalnok 23 éves korában Marosvásárhelyen.

SCHILL SAROLTA bárónő, 32 éves korában, Bécsben s Nagy-Idán, a családi sirboltban helyezték örök nyugalomra. — GYÖRBY ENDREKÉ, szül. Hajdu Czeccilia székesfővárosi tanítónő 35 éves korában Budapesten. — KELEN IMRÉNÉ, szül. Fabinyi Ida, 61 éves korában Sóstón és Mádon temették el. — SZABÓ SÁNDORNÉ, szül. Lázár Anna, a brassói rendőrkapitány felesége Brassóban.

SAKKJÁTÉK.

2352. számú feladvány. Ferber E.-től.

Világos indúl s a negyedik lépésre matot mond.

A 2337. számú feladv. megfejtése Mackenzie A. F.-től.

Világos.	Sötét.	Világos.	a.	Sötét.
1. H4d-f5	... g6-f5 (a)	1.	...	c4-c3 (b)
2. Vh1-d1	... Kd5-e6	2.	Vh1-b1	... t. sz.
3. Vd1-d6 mat.		3.	H v. V mat.	

1.	...	Kd5-e6	(c)	1.	...	g6-g5
2.	He4-e5	... Kc6-f5		2.	Ff3-g4	stb.
3.	Vh1-h3 mat.			3.	Vh1-h3 mat.	

Helyesen fejtették meg: Budapesten: K. J. és F. H. — Andorfi Sándor. — Kovács József. — Csomayán: Németh Péter. — Lépővári: Hoffbauer A. — Bakonyfent: Szabó J. — Keszkeny: Balogh D. — Fekertes: Kintsig Róbert. — A pesti sakk-kör.

Szerkesztői üzenetek.

Tótmegyer. B. B. Gróf Bercezy Miklós, mint az lapunk ez évi 40-ik számában olvasható, Rodostóban van eltemetve. A neje, gróf Csáky Krisztina hamvai nyugszhatnak a galatai St. Benoit-templomban.

E. A. Téves az a vélemény, hogy a némely európai birodalom czimerében használt kétéfű sas valamikor a nyugati és keleti római császárság jelvénye lett volna, mert a kétéfű sas Európában legelőször csak 1325-ben tűnik fel, bajor Lajos egyik érmén, hol talán a császári és királyi méltóság egyesülését akarják vele jelképezni. A mint Galgóczy János az «Ethnographia»-ban elmondja, a kétéfű sas több mint 3000 évvel ezelőtt az ázsiai kheta nép jelvénye volt s ezen időkből majdnem olyan kétéfű sasok vannak Kiszasiában a Bogazköy falu melletti sziklára vésvé, mint a mai osztrák császári kétéfű sas. Érdekes, hogy a kheták uralkodói, tehát magyar rokonságú nép voltak. Egyik águk, a helyszósok Egyiptomot is meghódították s egy békesszerződésben, melyet velük a nagy II. Ramses fáraó kötött, ott szerepel az akkori helyszós király testvére, a «madsarok fejedelem» is. Később a hatalmas szeldsuk-török szultánok használták lobogóikon a kétéfű sást, melyet csak azután váltott fel a félhold. Valószínű, hogy a szeldsuk-törököknél ismerték meg a keresztess lovagok a kétéfű sást s úgy került aztán Európába s most az osztrák, orosz és montenegrói, valamint néhány főúri czimerben szerepel. A kétéfű sas ott volt a «kurucz király» Thököly Imre czimerében is.

Az örvényben. Elbeszélés. Van benne figyelemre méltó is, azonban a szerző nagyon is erős színekkel használt.

Álom-való. Fiamnak. Rövid időn közölni fogjuk. Hull a hó. A vers csinos, csak az utolsó versszak végéig rimén kellene segíteni. Így az a szine van, mintha az «oh» csak a rim kedvéért volna ott. Ha ezen segít, a verset közöljük.

FADRUSZ TEMETÉSE: A temetési menet a Szarvas-téren.

URANOS-KÉK

fehértémű mosáshoz a legjobb kékítőszer. Törvénytől védve! Mosó-intézetekben és háztartásban a legkedveltebb kékítő. Olcsó és felmulthatlan. 1 kis üveg 24 fillér, tízszeri mosáshoz elegendő! 1 nagy üveg 1.60 korona, 1/2 üveg 1 korona. Mindenütt kapható. Kizárólagos gyártói: **Hochsinger Testvérek vegyészeti gyára,** Budapest, VI., Rózsá-utca 85. sz.

Gyémánt-aczel borotvákat szállít 5 évi jótállás mellett 1 forint 50 krajczárért. 10058
SOHR JÓZSEF, Szill, Somogy, m. 25.
A ki jó borotva hiányában van, ne mulassza el ezen hírneves borotvákat beszerezni. Minden borotvához értékes borotvatartó ingyen.

ESZMÉNYI KEBEL

érhető el a **Pillules orientales** által, Ratió gyógyszerárúháza Párisban, Passage Verdeau 5, az egyedüli szer, mely két hónap alatt és a nélkül, hogy az egészségek árana, az eszményi kebel fejlődését, valamint a kebel ártalmának szállítását biztosítja. Egy üvege ára használati utasítással együtt 3 forint. Raktár: **Török József,** Budapest, Király-utca 12. sz. 9791

A női szépség elérésére, tökéletesítésére és fenntartására legkínálóbb és legbiztosabb a

MARGIT-CREME,

mely vegytisztá, sem higanyt, sem ólomot nem tartalmaz teljesen ártalmatlan. Ezen világírú arzenikus pár nap alatt eltávolít szőpi, májfoltot, pattanást, bőrtakát (Mitesser) és minden más bőrbajt. Kisimítja a ráncokat, redőket, himlőbubókat és az arcot hűvelé, simává és üdévé varázsolja. Ára nagy üveg 2 kor., kis tégely 1 kor. **Margit hűgypor** 1 kor. 20 fill. **Margit szappan** 70 fill. **Margit fogpó** (Zahn-pasta) 1 kor. **Margit arcvíz** 1 korona. Hamisítványok bíróság üldözöttek.

Legkedveltebb, legjobb hajfestőszer a MELANOGENE fekete és barna színben.

Ezen kitűnő és ártalmatlan készítménnyel haját, szakált, bajszát pár percz alatt feketére vagy barnára lehet festeni. A szín állandó és a természetes színtől meg nem különböztethető. Ártalmatlan és alkalmazása igen egyszerű. Nem piszkít. Ára 2 kor. 80 fillér. 9815

Postán utasítással vagy a pénz előzetes beküldése után küldi a készítő: **Földes Kelemen** gyógyszer. Arad. Budapesti főraktár: **Török József** gyógyszer. Király-u. 12. és Andrassy-út 29. — Kapható minden gyógyszerárúháza.

Magyar királyi szabadalmazott és védjegyzett

PURGO

a legenyhébb jóízű laxans még csecsemőknek is adható. Bendelive angol, francia, magyar és német egyetemi tanárok által. — Kapható minden gyógyszerárúháza. 9777

Alapítva: 1864. — Kiténtve: Páris, Budapest, Bécs, Szeged. — Telefon 63—36.

BERKETZ I. UTÓDA

Kelme-, selyemfestő és vegytisztító gyára, Budapest, Kinizsi-u. 14.
Gyűjtőtelepek: IV., Váci-utca 51. Női-, férfi- és gyermekruhák, háztartási cikkek, függönyök, himzések, csipkék, szőnyegek, tollak, bátorok és bátorozóvetek stb., stb. részére.
Videki megbízások jutányosan és pontosan teljesítettek. Postaküldemények ezimzendők: IX., Kinizsi-utca 14.

Nodusin Aranyér-balszam.

Egyedül álló szer, mely operatív vagy égetés nélkül tökéletesen és biztosan gyógyítja úgy a vak, valamint a nyitott aranyeret. Kórháziilag kipróbálva. Teljesen ártalmatlan. Elismert levelek szerint szárazkát és szárazkát teljesen gyógyított. Törvényesen védve. Kapható a készítőnél:
Nagy Kálmán, gyógyszerárúháza Nyiregyházán, továbbá **Török József**nál, Budapest, Király-utca 12 és a többi gyógyszerárúháza is. Ára használati utasítással együtt 4 korona, bérmentes küldéssel postán 5 kor. az összeg előzetes beküldése, vagy utánvét ellenében. 9885

Ha őszül a haja

ne használjon más, mint a „STELLA“-HAJVIZET, mert ez nem hajfestő, de oly vegyi összetételű szer, mely a haj eredeti színét adja vissza. Üvege 2 K. **ZOLTAN BELA** gyógyszerárúháza, Budapest, V/49, Szabadság-tér, Sétány-utca sarkán. 9938

JÓBOLYAIÁLLATOS MANDULA KORPA ARC ÁPOLÁSRA LEGJOBBAN BEVÁLT SZER MOTSCH A.É.T.É.É. BÉCS
1/3 QUELLENG. 1/2 SZ. 1/2 LUGECK 3/2

ZSIGMONDI KÁROLY kocsigyártó, Budapest, IX., Imre-utca 3, a körponti vásárcsarnok mögött. Árjegyzéket ingyen és bérmentve küld. Muzem-körzeti raktárát beszüntette. Használt kocsikat becsere, javításokat elfogad. 10038

A. SEGUIN BORDEAUX
A Jury tudja Versenyen Kivül 1889-91 BORDEAUX-1 Nemzetközi kiállítás
Dr RICHARD ROCHON HATÓ FESZTEKJE
Elkészítve. Tökéletesítő. Kapható
MINDEN JOBB állatszerületben, gyógyszerár- és drogeriában.

Kwizda-féle 9930 korneburgi marha-táppor.
Életrendi szer lovak, szarvasmarhák és juhok számára. A legtöbb istállóban 50 év óta használtatik falánkosság hiányánál, rossz emésztésnél, a tej jobbtárára és a tehének tejbőségének fokozására. 1 doboznak ára K 1.40, 1/2 doboz K —.70. Főraktár Magyarország részére: **Török József** gyógyszerész, Budapest, Király-utca 12 és Andrassy-út 26. szám.
KWIZDA FERENCZ JÁNOS
os. és kir. osztr.-magyar, román kir. és bulgária fejed. udv. szállító.
Kerületi gyógyszerész Korneburgban Bécs mellett.
Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Schicht-szappan

Mindenütt kapható! Bevásárlásnál különösen arra ügyeljünk, hogy minden darab szappan a „Schicht“ névvel és a fenti védjegyek egyikével legyen ellátva. 9901

„szarvas“ vagy „kulcs“
legjobb, legkiadósabb s ennél fogva legolcsóbb szappan. — Minden káros alkotórésztől mentes.
+ Soványság +
Sáp tall testidomok a D. Franz Steiner & Co. Berlin a/c-pára által. Aranyéremmel kitüntetve Páris 1900, Hygiene-kiállítás és Hamburg 1901. 6—8 hét alatt már 30 fontnyi gyarapodást becsesül. Orvosi rend. szerint. Schicht-szappan becsületese. Nem szédít. Számos közönségtől. Ára használati utasítással együtt 2 kor. 50 fillér. Postaküldemény vagy utánvétellel. Küldi: **TÖRÖK JÓZSEF** gyógyszerész, Budapest, 18, Király-u. 12

VASÁRNAPI UJSÁG

45. SZ. 1903. (50. ÉVFOLYAM.) SZERKESZTŐ: **NAGY MIKLÓS.** FŐMUNKATÁRS: **MIKSZÁTH KÁLMÁN.** BUDAPEST, NOVEMBER 8.

Előfizetési feltételek: **VASÁRNAPI UJSÁG** és **POLITIKAI UFDONSÁGOK** (a Világkronikával) együtt {éves ár 24 korona} {fél-éves 12} {hónap a VASÁRNAPI UJSÁG {éves ár 16 korona} {fél-éves 8} {hónap a POLITIKAI UFDONSÁGOK (a Világkronikával) {éves ár 10 korona} {fél-éves 5} {Külföldi előfizetéseknél a postai költségek megfizetésétől mentesül.

GRÓF TISZA ISTVÁN MINISZTERELNÖK.

A Z A ZAVAROS HELYZET, melybe a magyar parlamentáriszmus jutott, rosszabb a khaosztól. Megyünk, megyünk egyik hínárból a másikba és még azt se látja biztosan a legélesebb államférfiú szem sem, hogy befelé megyünk-e még mindig, vagy már kifelé? Csak imitt-amott akadnak világosabb pontok e rettenetes tévelygésben, bizonyos stációk, honnan a kibontakozás némi valószínűsége dereng.
Széll Kálmán reszisztenciája, gróf Tisza István juniusi kísérlete a házszabályok szigorúbb értelmezésével, meghiusultak. Khuen-Hédervary Károly gróf próbálgatásait közbéjött szerencsétlen incidensek: a Szapáry-féle vesztegetési ügy, a chlopyi parancs és a Körber szónoklatai megbénították. Taktikai hibák is estek kétségkívül. Kedvező helyzetek nem aknáztattak ki. A mit szerdán kellett volna megcsinálni, szombaton csinálták meg, a mikor már nem volt hatása.
Így vált a helyzet egyre kuszáltabbá és reménytelenebbé, az obstrukció magas lángokban csapkod fel, a közönségnek egyre szélesebb rétegeit lepi meg a láz, magát a gubernementális pártot is már-már megrendíti a nagy országbontó mozgalom, egységben repedezni kezd a vezérei közt kiüt a régi magyar betegség: versengés és belső intrikák akadályozzák a kibontakozás erőfeszítéseit.
E pillanatban úgy itthon, mint Bécsben, csak két mód kecsgeteti már sikerrel a gondolkodó elméket: vagy egy erősebb többség, vagy egy erősebb államférfi. (A király azt gondolja magában, legjobb lenne a kettő együtt.)
E vezérgondolatnak a folyamánya a kilenczes bizottság munkája, mely egyöntetű programmal hozta a többséget és Tisza István gróf megbízatása, ki e programot összehangzásba hozta a korona szándékaival.
A fölszisszenés, melyet megbízatásának híre az obstruálónál és

azok titkos barátjainál mindannyiszor okozott, legjobban mutatja, hogy az igazi férfi érkezett meg.
Tisza István most negyvenkét éves (1861-ben született) s ereje legteljében van. Két tündér pajkoskodott bölcsőjénél, inceselkedve egymással, hogy ajándékaikat ellensúlyozzák. Nagy nevet örökölt, ez majd előre viszi. De e nagy névhez odatapadt egy tizenöt évig tartó kormányzás minden népszerűtlensége, — ez majd nem ereszt előre. Hatalmas államférfiú tehetségekkel halmozta el az egyik tündér, de hideg, barátságatlan modort adott neki hozzájuk a másik. Lángoló hazaszeretetet oltott bele az egyik, de beleszóppentette a frázisok iránti utálatot a másik. — s minthogy a színhely olyan ország, a hol a frázisok uralkodnak, a hazaszeretnek, mely nem a tömegek fantáziá-

ját szolgálja, hanem csak a hazát, nincs lehetje.
Különbö e bölcső, a mely fölött a két versenyző tündért képzeljük, nem alátó mesék és dajka-dalok közt, hanem úgyszólván politikai diskussziók zaja közt rengett. Atyjának szereplése az ő születésénél kezdődik és eltart egész férfikoráig. Semmikép sem közömbös politikai egyéniségének kialakulására az események sorrendje, a mint az a szülői háznál mutatkozik. A népszerű Tisza Kálmán, a balközépi vezér idejében, még gyermek, mikor kezd a népdal zengi a Tisza nevet; mire tudni kezdi a világot, akkorra már a közvélemény mint ellenfél jelentkezik a Tisza-portán s ennek a nyoma megvan a Tisza István lelkében.
Mihelyt elvégezte tanulmányait, a parlamentbe vágyik. Jó hír előzi meg, mint egykor Deák Ferencz érkezését, s ez a hír igazolást nyer, midőn a csinos, szikár ifjú megjelenik apja mame-luk-táborában 1886-ban, mint Vizakna képviselője. A teljes ifúság hamvával arczán, már is komoly, valami sajtószertű borongás ül világos kék szemében. A keleti faj bizonyos méla szomorúsága.
Nem volt benne semmi abból a nyegleségből, mely a hatalmi pozíciókon állók hozzátartozóit jellemzi, egyszerű volt minden praesentio nélkül, mintha egy köznemesi kuriáról jönne, — de viszont hideg volt, nem pajtáskodott, nem forrt össze teljesen az itt ögylegő, adomázgató és szavazgató urakkal. Öreg maradt, az öregeknel is öregebb. Nem voltak vele megelégedve a generális hívei, — bár mentegettek, hogy azért ilyen, mert többet tud náluknál. Pedig bizony azért volt ilyen, hogy kevesebbet tudott náluknál. Nem tudott tetetni. Annymra incarnatiója az igaznak, hogy még egy mosolyt, egy szemernyi nyájjasságot se bir mutatni kedve ellen. Ez a fiatal úr az igazi arczával jár itt a lárvák birodalmában. Majd megváltozik, remélték. De Tisza István olyan fából van, a ki eltörhet, de megváltozni nem képes.

Keller utáni 1896. évi fénykép. GRÓF TISZA ISTVÁN.

Igénytelen témánál szólalt fel